

ROSMALLA

Jaargang 9
Nummer 2
Juni 1999

In dit nummer o.a.:

- Interview met *D'n Blom*
- Annafeesten in Hintham
- Ciska van Erp
- Pastoor Matthaeus Roosen

Colofon

Rosmalla (ISSN 0925-2894) is een uitgave van de Heemkundekring Rosmalen en versijnt eenmaal per kwartaal.

Redactie: Mari van de Ven en Harry Coppens.

Redactieadres: Stationsstraat 8, 5241 EE Rosmalen, tel. 073-5218349.

Secretaris Heemkundekring: A.J. van de Ven, M. Nijhoffstraat 8, 5242 CV Rosmalen. Tel. 073-5214094.

Leden, abonnees en donateurs ontvangen *Rosmalla* en *Rosmalla Extra*. Donateurs betalen minimaal f 30,- per jaar. Abonnees (voor minimaal één jaar) betalen f 30,- per jaar (postabonnees f 40,- per jaar), over te maken op het bankrekeningnr. van de Heemkundekring, o.v.v. "abonnement *Rosmalla*".

Bankrekeningnr.: 18.45.43.444 (Rabobank Rosmalen, postgiro van de bank: 1099372) t.n.v. Heemkundekring Rosmalen, Deken Fritsenstraat 53, 5243 VM Rosmalen.

De meeste oude nummers van *Rosmalla* en *Rosmalla Extra* zijn nog verkrijgbaar op het redactieadres.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud der ondertekende artikelen, waaraan ook nooit iets veranderd zal worden zonder overleg met de auteur(s). Foto's en andere illustraties worden te allen tijde teruggezonden; teksten op verzoek.

Copyright • juni 1999.
Heemkundekring Rosmalen.
Zonder toestemming van redactie en / of bestuur mag niets uit deze uitgave worden overgenomen.

Van de redactie

De tweede *Rosmalla* van dit jaar is bijzonder goed gevuld met artikelen, en vooral met zeer lange. Henk de Werd heeft een lang artikel geschreven over pastoor Adrianus van Lith en de eerste ondergetekende heeft een interview met kapper *D'n Blom* uitgeschreven. Er is ook gelegenheid om Uw Latijn op te frissen met de overlijdensadvertentie van pater Mattheus Roosen (U kunt gerust zijn, de vertaling staat ernaast), en om Uw veldnamenennis uit te breiden. Dit laatste overigens voor de laatste keer, want het werk zit erop: alle percelen zijn beschreven. We hopen op Uw aanvullingen.

Veel leesplezier,

De redactie van *Rosmalla (Extra)*,
Harry Coppens & Mari van de Ven

Sluitingsdatum kopij volgende nummer: 15 augustus 1999.

In het kort

In het museum voor religieuze kunst te Uden is er tot 25 augustus 1999 een bijzondere en zeer aanbevelenswaardige tentoonstelling onder de titel *Beelden in de Abdij*. Hierbij wordt o.a. bijzonder aandacht besteed aan de Meester van Coudewater. Verder is er in het Noordbrabants Museum te 's-Hertogenbosch tot 3 oktober 1999 de tentoonstelling *'s-Hertogenbosch Binnenskamers, Stedelijke wooncultuur 1580-1830*: de moeite waard.

Bij de voorplaat: De kapperszaak van *D'n Blom*. Zie ook het artikel op pag. 27-39. De klompen zijn een allusie op pag. 37, in hetzelfde artikel.

Seizoensgebonden kinderspelen 2

Harry Coppens

Tweede kwartaal

April grasmaand, mei bloei maand, juni zomer maand

De lente is aantocht. De warmer wordende zonnestrallen verwarmen de aarde, waardoor de natuur langzaam ontwaakt uit haar winterslaap. Ook de sombere kleding van de donkere winter maanden moet schoorvoetend plaatsmaken voor lichtere kledij. De gezwollen knoppen van de bomen springen open en onder bomen en struiken liggen gebroken vogeleitjes. Het is alsof de natuur beweegt en de kinderen de loomheid ook van zich afschudden en de bewegingen overnemen. Dat uit zich in het bokspringen van de jongens en het hinkelen van de meisjes. En de komende drie maanden houden jongens en meisjes zich in hoofdzaak hiermee bezig, zij het dat beide spelen vele varianten kennen.

De voorover gebogen houding van de bok verandert bij sommigen al spoedig in de voor de springer veel moeilijker staande houding. Andere variaties zijn het *vérspringen*, *petje wippen* (men neemt een aanloop met de pet of zakdoek los op het hoofd en wiens pet het dichtst bij *d'n bok* valt, neemt zijn plaats over), *petje of zakdoek leggen* (tijdens het springen probeert men zijn pet of zakdoek op *d'n bok* te leggen zonder dat die op de grond valt) en tenslotte het *afzakkers geven* (het opzettelijk willen beschadigen van *d'n bok*). Deze laatste baldadigheid luidt zo'n beetje het einde van het *bok-seizoen* in: ze zijn verzadigd.

Andere spelen in deze periode zijn hoepelen en -voor de warmere dagen- zandhappertje en landverdelen. Verder het zogenaamde *putje trekken*, waarbij een kring jongens elkaar in de put probeert te trekken. In plaats van een putje wordt er dikwijls een cirkel getrokken. Wie met de voet de binnen de cirkel komt, is af. Ook is er het *lesje spelen*: vanuit een honk, hier *haon* genaamd, probeert een tikker in de kortst mogelijke tijd zoveel mogelijk deelnemers te tikken. De getikten moeten zich naar de honk begeven. Een variant hierop was dat de niet-getikten de mogelijkheid hadden de *getikten* te bevrijden door hen uit de honk te trekken. Ook het

kruislesje (de tikker loopt achter iemand aan, maar als een ander de denkbeeldige lijn tussen de tikker en de nagezetene kruist moet de tikker hem achterna. Op die manier probeert men de tikker af te matten) en het *ongelukkig lesje* (hierbij moet de getikte zijn hand

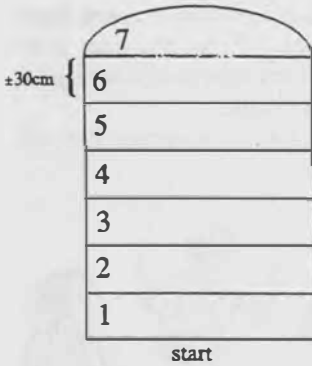
houden op de plaats waar hij is getikt en aldus proberen weer een ander te tikken) zijn bekende varianten van het lesje-spelen. Algemeen bekend zijn *verstoppertje* (*wegkruiperke*), *boompje verwisselen* en *buut-buut-vrij*. Bij dit laatstgenoemde spel ging een kind tegen de muur staan met de handen voor de ogen, terwijl het langzaam en hardop van 1 tot 10 telde. Intussen verstopten de andere kinderen zich. Bij dit spel hoorde het volgende aftelrijmpje: "Een twee drie vier vijf zes zeven acht negen tien... Wie niet weg is, is gezien. Ik kom!" Zag het kind een van hen, dan sloeg het met de vlakke hand tegen de muur en noemde het daarbij de naam van degene die gezien was. Het kind dat erin slaagde de muur te bereiken zonder gezien te worden, sloeg met de vlakke hand tegen de muur en riep dan *buut-buut-vrij*. De aftelrijmpjes die bij deze spelen horen zijn velerlei en zijn zowat de enige liedjes die ook door jongens werden gezongen. De liedjes bij het springen en kaatsen zijn uitsluitend voor de meisjes. Wat voorbeelden van deze aftelrijmpjes zijn:

- 1 Spiegeltje, spiegeltje, aan de wand,
Wie is er 't schoonste in 't land?
A - ba - weg.
- 2 Ik en Jantje,
Zaten in een mandje,
Jantje riep ik ben hem niet.
A - ba - weg.
- 3 Ik had laatst in de hel gekeken
Alle duivels zaten te eten.
Lucifer zat in een hoek
Met een gaatje in zijn broek.
Het was niet groot
Het was niet klein
Het kon toch maar één gaatje zijn.
A - ba - weg.
- 4 Jij hebt drie grote zonden gedaan
Tweemaal gejoekt
Tweemaal gevloekt
En tweemaal in moeders potje ge....
A - ba - weg.
- 5 Onder de brug van Aken

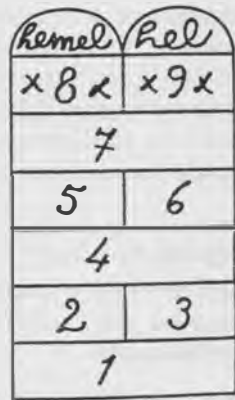

- Zat een krokodil
Jantje wou hem pakken
Maar hij beet hem in zijn bil
Jantje viert een latje
Sloeg hem voor zijn gatje
Aa - ie - au,
Zijn hele gat zag blauw.
Aa - ie - ij -
Jij bent vrij.
- Onder de brug 6
Daar lag een hoopje kak
Juffrouw met haar hondje
Had er in getrapt
Agentje van politie
Had het gezien
Nu moest zij betalen
Eén gulden tien.
20 - 30 - 40 - 50 - (100) (af)
- Iene miene, mutte, 7
Tien pond grutte,
Tien pond kaas
Iene, miene, mutte is de baas.
A - ba - weg.

Zeer bekend zijn ook nog de volgende vuist-liedjes: *Upke, dupke, Pèirdemupke, Upke, dupke, dom* en *Olleke, bolleke, Rubbesolleke, Olleke, bolleke Knol*. Het perkhinken is een typisch spel voor meisjes en kent eveneens vele variaties. Enkele hiervan zal ik in woord en beeld nader toelichten, te beginnen met een van de meest eenvoudige. Het werd met twee of meer personen gespeeld op een harde ondergrond. De perk werd getekend en ieder had meestal een eigen steen, waarmee men goed kon schuiven. De beste waren van glas en waren gemaakt van de dikke voet van een bierglas. Speler A schoof haar steen in vak 1, hinkte over vak

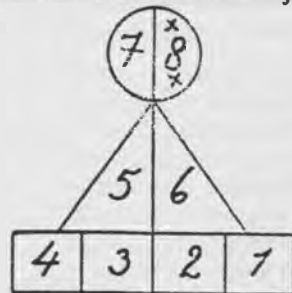
1 naar vak 2 en ging vervolgens hinkend naar zes en van daar naar 7, waarbij zij tijdens deze sprong een halve draai om haar lengteas maakte en weer terughinkte tot 1, haar steen oppakte en weer over vak 1 hinkte. Speler B deed hetzelfde. Vervolgens schoof A haar steen naar 2, enz. Let wel: de steen mocht niet op een lijn komen te liggen en

men ook nooit de lijnen met de voeten raken. De beurt was dan meteen voorbij. Alleen in vak 7 mocht je met beide voeten komen. Om te winnen moest je als eerste, met of zonder fouten, het hele parcours hebben afgelegd. Heel aardig is het *hemel-en-hel*-spel. Het werd als volgt gespeeld met tot en met 7 de algemeen geldende regels. Als tenslotte het steentje naar 8 of 9 werd 'gegooid' en het kwam terecht in *hemel*, dan mocht men opnieuw gooien. Belandde de steen echter in *hel*, dan moest men één beurt overslaan. Verder was er het *slakkenhuis*-spel. Met het vorderen van het seizoen nam de vaardigheid toe en durfde men meer risico's te nemen. Alleen de hokken waarin de eigen naam stond en die nog "open" waren, mochten nog gebruikt worden. Over de reeds ingevulde hokken moest heen worden gesprongen. Om het nog moeilijker te maken mocht alleen zij-

3	9	5
15	13	11
4	6	2
10	18	8
16	12	14
7	17	1

delings gesprongen worden. Het spel werd als volgt gespeeld. Men begon bij A en al springend op één been ging men tot *rust*, waar men op twee benen even tot rust kwam en vervolgens de terugweg aanvaardde. Was dit vlekkeloos verlopen, dan mocht men naar keuze in een van de vakken zijn naam schrijven. Iedere volgende springer moest over dat vak heenspringen. Degene wiens naam in het betreffende vak stond, was hiervan vrijgesteld. Het was natuurlijk zaak je naam in zoveel mogelijk aaneengesloten vakken te krijgen, maar dat eveneens bij de anderen te verhinderen. Bij fouten moest men een beurt overslaan. Aan de *met stok*-sprong kwam een stok te pas. De cijfers werden willekeurig geplaatst. Met behulp van die stok moest men van het ene hok naar het andere springen en wel zó dat de getallen in de juiste volgorde gevolgd werden. Dus van 1 naar 2, en van 2 naar 3, enz. Het

laatste van deze hinkelspelen, waarvoor ik geen naam kon bedenken, is erg ingewikkeld. Er moest zijdelings op één been worden gehinkt. Eerst dus naar links (1-2-3-4) dan naar rechts (5-6), dan over grotere afstand weer schuin-zijwaarts naar 7 en vervolgens naar 8. En dat alles op één en hetzelfde been.

En zo langzamerhand verschenen de kaatsballen op het toneel, waarmee het volgende speelseizoen zich aarzelend aandiende.

Derde kwartaal

Juli hooimaand, augustus oogstmaand, september herfstmaand

Voor de meisjes was dit het seizoen van *kaatsbal* en *touwtjespringen*. De meisjes balden tegen de muur met één, twee of drie ballen of ze speelden een vangspelletje, waarbij

een van de meisjes de bal gooide en tegelijk de naam van een van de medespelers noemde, die de bal moest vangen. Al deze spelen werden begeleid door zang, waarbij opvalt dat het bijna nooit liedjes uit het kinderleven waren en dat de tekst vaak uitdraaide op iets wat meer betrekking had op het grotensenleven, met een meer erotische lading. Oordeelt U zelf maar over de springliedjes die hier volgen.

Rode kersen lust ik graag,
Zwarte nog veel liever.
Meisjes zoenen doe ik graag,
Jongens nog veel liever.
Driemaal in de rondte,
Driemaal in de rondte,
Driemaal drie is negen.
Ik kwam een meisje tegen,
Vroeg aan haar hoe laat het was,
't Was pas half negen.

Zeg, ken jij die rare meid,
Die met alle jongens vrijt?
's Avonds om een uur of tien,
Zit zij in een vliegmachien.
En dan gaat zij naar het plantsoen.
En geven elkaar een lekkere zoen.
Ik zal 't zeggen tegen moeder:
Dat je 's avonds laat,
Op 't hoekje van de straat,
Staat te wachten,

Kwart voor achten,
Op een jongen en die is soldaat.

Gisteravond liep ik op de dam,
En raad eens wie ik tegenkwam.
Ik zag lopen, ik zag gaan,
Ansj met een vrijer op een baan.
En zij, zij liep in het midden,
Twee vrijers aan haar zij;
Wat zouden de mensen wel denken,
Dat zij met jongens vrijt?

Moeder, ik heb zo'n lieve jongen,
Mag hij niet eens boven komen?

"Nee, Griet, zanik niet,
Boven komen mag hij niet".
De eerste zoen die ik hem gaf,
Viel hij van de trappen af,
Van de trappen op de stoep,
Midden in de paardepoep.

Ook het huwelijk werd in de springliedjes zonder veel schroom bezongen:

Anna stond te wachten,
Te wachten op haar man,
's Nachts om twaalf uren
Kwam die smeerlap an,
"Goeien avond, Anna",
"Goeien avond, Jan.
Waar ben je zo lang gebleven?"
"Dat gaat jou niet an."
Anna ging naar boven,

Haalde 'n dikke stok,
Sloeg hem op zijn armen,
Sloeg hem op zijn kop.
Jan begon te schreeuwen,
Hij schreeuwde moord en brand;
De burens kwamen kijken,
Maar toen was er niets aan de hand,
hand-hand hand-hand, enz.

Het volgende liedje begint met een paar spreuken, maar krijgt gauw een noodlottige wending:

Helder in de kelder,
Boter bij de vis,
Kaatje doe eens open,
Kijk eens wie daar is,
Het is een arm meisje,
Om een stukje brood,
Geef haar maar een stukje,

Anders gaat zij dood.
Kaatje ging naar boven,
Haalde en stuk brood,
Maar toen zij beneden kwam,
Was het meisje dood.
Hoe zou dat meisje heten?
A. B. C. D. enz.

Het volgende balliedje is veel liever en gaat niet over vrijen of doodgaan:

Rozemarijntje
Zat achter 't gordijntje.
Wat deed zij daar?
Zij kamde haar haar,
Zij poetste haar tandjes,
Zij droogde ze af,
Zij knielde neer,
Voor vader en moeder,

Voor zuster en broeder,
Zij stond weer op,
Zo'n grote pop,
Is maar zo klein,
Is maar zo groot,
En ze ving de bal
In haar schoot.

Wat zeker opvalt is dat de balliedjes minder in aantal zijn dan de springliedjes en ook inhoudelijk van elkaar verschillen. Vergelijk het balliedje *Kaatseballen* dat hier volgt maar eens met b.v. *Zeg, ken jij die rare meid?*

Kaatsebal,
Ik heb je al,
In de ene hand,
In de andere hand,
Van handjesgeklap,
Van voetjesgetrap,
Nu omgedraaid,
Met het rokje gezwaaid,

Ik draai nog een keer,
Kaats, ik heb je weer.
Laat de ballen nu niet vallen
Kaatseballen, mooi gekleurd,
Een, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven,
Alle ballen blijven zweven,
Daarom mag ik nog een beurt.

Natuurlijk neemt de zwemsport in de zomermaanden een belangrijke plaats in, die ten koste gaat van de gang der spelen. Maar gedurende de vakantie komen de spelen heus nog wel aan hun trekken. En zodra de oogst is binnengehaald, komen de

jongens te voorschijn met hun vliegers. Als de zomer op zijn eindje loopt, de zomerse uitbundigheid aan slijtage onderhevig is en de natuur herfstachtige tintjes begint te vertonen, past het kind zich aan en uit zich minder uitbundig in zijn spellen, waarvan *tollen* er een is. Men kende pindollen, haktollen en ijsollen, die bij de huidige jeugd zo goed als onbekend zijn. Het werd als volgt gespeeld. Om de *pindol* aan het draaien te krijgen werd het touw van het zweeppje om de steel van de pindol gewonden.

Door het zweeppje snel terug te trekken lukte dat. Door nu met het zweeppje zo te slaan dat het touw om de steel heensloeg, bleef de pindol aan het draaien. Voor *haktollen* had men behalve een haktol met een stompe punt ook nog een stuk touw van ongeveer 1 meter nodig. Het spel verliep als volgt. De lus aan het einde van het touw ging om het uitsteeksel boven aan de tol en men trok het touw naar de punt, waarna het maximaal tot aan de grootste dikte (nooit verder) werd opgewonden. Het andere uiteinde van het touw klemde men tussen ring- en middelvinger. Een flinke knoop aan het einde van dit touw verhinderde dat het touw uit de hand zou schieten. Vervolgens gooide men de tol recht naar beneden, zo'n goede meter van zich af. Tijdens de worp gaf men een opwaartse ruk met het touw, waardoor de tol draaiende op de grond terecht kwam. Speelde men in groepjes, dan ging het erom, wiens tol het langst bleef draaien. De *ijstol* leek in sterke mate op de haktol, maar hij had een spitse punt en was kleiner van postuur. Met deze *ijstol* gooide men op een reeds draaiende haktol, al of niet met toestemming. Hem raken was al een kunst, maar kwam de punt van de *ijstol* vol op de haktol, dan kon het gebeuren dat de haktol in tweeën werd gespleten.

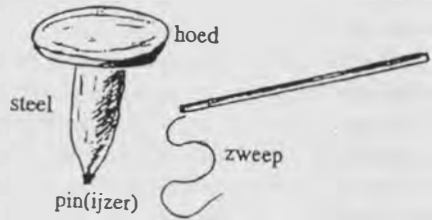

Vierde kwartaal

Oktober wijjimaand, november slachtmaand, december wintermaand

In deze periode werd het tolleren nog een tijdje voortgezet, maar kwamen ook de kleppers en de donderbussen op de proppen. In Rosmalen sprak men van schiet- of floepbussen. Deze werden gemaakt van vlierhout, waarbij men de merg verwijderde. Van eikehout werd een stamper gemaakt, die de dikte had van het mergka-

naal en iets korter was dan de schietbus. Deze stamper had aan de ene kant een verdikking, die ongeveer overeenkwam met de dwarsdoorsnede van de schietbus en als handvat fungeerde. Aan de andere kant zat een frot, die men verkreeg door rechtstandig met die steel tegen een muur aan te slaan. Met behulp van die stamper werd de eerste prop (gekauwd papier of kalmoes, de wortelstokken van deze waterplant) naar het

einde van de schietbus geduwd. Vervolgens werd de tweede prop, na passend gemaakt te zijn, er een paar centimeter ingebracht. Door nu de stamper met geweld naar binnen te stoten, werd de lucht tussen de twee proppen in samengeperst, zodat de eerste prop met een flinke knal eruit vloog. Prop twee had de plaats van de eerste ingenomen en met het plaatsen van een nieuwe prop was het apparaat weer schietvaardig.

Voor een ander herriemakend apparaat, waarvoor ik geen naam ken, had men een holle sleutel, een spijker en een stuk touw van een halve meter nodig. Aan het ene uiteinde werd de sleutel bevestigd en aan het andere uiteinde de spijker. In de holte van de sleutel werd een slaghoedje geplaatst, waarna de spijker werd ingebracht. Door nu het geheel op de juiste manier tegen de muur te slingeren, raakte de spijker het slaghoedje, dat daardoor explodeerde. In deze donkere periode werd aan verstoppertje en *buten* een aparte dimensie toegevoegd. En als de dagen al korter en korter werden en kou, regen en storm het buiten spelen bemoeilijkten of zelfs onmogelijk maakten, zochten de kinderen de warmte van de huiskamer op om zich verder te vermaken met kaarten en andere spelletjes. Het landschap was verdord en verlaten, de koeien stonden op stal en groot en klein leefden zoveel mogelijk binnen, gelaten wachtend op betere tijden. En als de natuur langzaam, met horten en stoten, weer tot leven werd gewekt, ontwaakten ook de mensenkinderen uit hun 'winterslaap' ontwaken en met de eerste knikkers die plotseling weer uit het niet opduiken, deed ook het nieuwe speelseizoen zijn intrede.

Annafesten in Hintham in teken van missie

Henk de Werd

1933: missieactiviteiten in Hintham

Binnen de parochie van de H. Moeder Anna in Hintham zijn in het verleden regelmatig Annafesten gevierd, hoogtepunten binnen het parochiële gebeuren in dit

deel van Rosmalen, vooral tijdens het pastoraat van pastoor Hoekx. Pastoor de Leijer introduceerde later *Annekesdag*, een feestdag voor alle Hinthamse kinderen met de naam Anna of Anneke.

In 1933 werd het Anna-lustrumfeest in het teken van de missie gevierd. Mgr. Smets was daarbij hoogstpersoonlijk aanwezig. In de *Provinciale Noord-Brabantsche en 's-Hertogenbossche Courant* van maandag 14 augustus 1933 vond ik het verslag van dit Annafeest. "Na al de drukke voorbereidingen was de groote feestdag daar. Het zonnetje kwam in vollen glans en zette alles in stemming, groote menschen en kleine kinderen vol verwachting naar al dat moois wat hun lokkend wachtte. Reeds vroeg waren allen op de been om even een kijkje te komen nemen. Om 2 uur luiden de klokken en vanaf de pastorie trok de feestelijke stoet. Voorop de harmonie St. Caecilia met haar directeur, den heer Michels, daarachter een kleurige stoet lieve bruidjes, allen met een bouquet witte gladiolen, dan zijne Hoogw. Exc. Mgr. Smets in volle waardigheid te midden der heeren geestelijken en de heeren leden van het eere-comité. We merkten op den Z. Eerw. heer van Thiel, stichter der parochie, den Z. Eerw. heer P. Hoekx, pastoor, het kerkbestuur, de heeren L. van Drunen Sr. en A. Tibosch, verder den heer burgemeester Jhr. Von Heijden, Jhr. v.d. Does de Willebois, Dr. Kortenhorst, M.J.G. Arnoldts en Ir. Rouppe v.d. Voort. Door aardige bruidjes werd Mgr. verwelkomd en een mooi bouquet rozen werden hem aangeboden. Daarna volgde een leuke samenspraak door de kinderen Johanna Brekelmans en Annie van 't Hooft. De kleinen beweerden, dat 't nederige Hintham niet waard was zoo'n groot man als Zijne Hoogwaardigheid te ontvangen en vroegen in een mooi gebed tot O.L.Heer om kracht en steun voor Zijne Hoogwaardigheid. De Heer Remmers nam dan als voorzitter het woord om Monseigneur te verwelkomen. Hij sprak een kort kernachtig welkomstwoord tot Monseigneur en de heeren van het eere-comité en dankte hen welgemeend hartelijk. Als dorpsgenoot dankte de Zeer Eerw. heer Pastoor Monseigneur voor de bereidwilligheid, waarmee hij dit feest had willen openen. Hij releveerde 't jeugdig enthousiasme, dat in zijn parochie veel tot stand bracht. Vervolgens dankte hij het comité voor zijn werk. Hierna nam Monseigneur het woord en prees de jeugd van standvastigheid en liefdadigheid, die den inwoners kenmerkte, getuige dat men reeds een lustrum vierde. Hij wees erop, dat de Missie op de mildadigheid, die blijvend moest zijn, was aangewezen. Daarom dankte hij de zelatricen, die altijd zoo vol ijver waren. Persoonlijk had hij van Z.H. den Paus verlof gekregen tot het schenken van de Pauselijken Zegen, dien hij, toen allen geknield waren, gaf. 't Bruidje Ria van Drunen bood daarop Monseigneur de schaar aan op een paars kussen. Monseigneur knipte het wit-gele lint door en verklaarde daarmee de feestelijkheden voor geopend. De regeling der bruidjes bleek in de handen van Mej. van Uden goed toevertrouwd. In het feestelijk versierde schoollokaal werden Monseigneur en het eere-comité thee en sigaren aangeboden. Intusschen gaf Rijks- en Gemeentepolitie, die tot dan toe voor een keurige regeling hadden gezorgd, het terrein vrij, waarop het publiek toestroomde op de verschillende stands. De zon zette alles in een bonte vroolijkheid. Rappe dameshanden maakten het den koopers licht, hee-

ren boden al de behulpzame hand. Iedereen sprak z'n bewondering uit over den mooi gesorteerden aankoop dit jaar van luxe en huishoudelijke artikelen. De geheimzinnige enveloppe had handen vol werk, 't touwtjestrekken maakte 'n mooie beurt, bij het rad van avontuur vlogen de loten weg als sneeuw voor de zon, wat gezien de prijzen niet te verwonderen was. Bij de schiettent steeg de spanning naarmate de series hooger werden opgevoerd. De beste schutters concurreerden met elkaar om in de hoogste series mee te dingen naar de zes hoofdprijzen. Bij prijschieten werden veel voorwerpen meegenomen als prijs. De kinderen vermaak-

ten zich met voor hen leuk bedachte spelletjes. Vroolijk keken de gezichtjes als men op den koop toe nog een prijsje kon machtig worden. Meer bedaarde mensen genoten rustig aan een biertje of limonade van al die bonte vroolijke gezelligheid. Tot laat in den avond duurde de steeds toenemende drukte en toen om 10 uur gesloten werd, was dat

voor velen, vooral de massa vreemdelingen, nog te vroeg. In 't bezit van veel mooie prijzen keerden allen huiswaarts, druk pratend over den mooien dag, dien ze hadden mogen beleven. De muziek op het terrein werd gegeven door de harmonie St. Caecilia, 'n Jazz Band en 'n radio-installatie. Naar wij vernemen zijn weer nieuwe prijzen in de stands geplaatst want morgen gaat het feest door. De aanvang op morgen is weer 2 uur. Men verwacht weer veel vreemdelingen, vooral Bosschenaren."

1954: missieoptocht in Hintham

De jeugd was vroeger lid van de kindsheid. De kindsheid presenteerde zich vaak met een schitterende kindsheidoptocht. Van zo'n optocht in Rosmalen zijn nog prachtige foto's bewaard gebleven. In het archief van onze Heemkundekring vinden we nog herinneringen hieraan. Ook Hintham heeft zijn kindsheidoptochten gekend. In het parochiearchief vond ik het verslag uit de Bossche krant van de kindsheidoptocht van 25 juli 1954, onder de titel *Luisterrijke kindsheid-optocht trok door Hintham. Kinderen der kleuterschool "Marijke" wonnen ieders hart.*

"Wel zelden zal Hintham een zo buitengewoon verzorgde, rijke en kleurige Kindsheid-optocht hebben gezien als die, welke Zondagmiddag door het dorp trok. De kinderen der R.K. Kleuterschool "Marijke" hebben met dit schouwspel ieders hart

gewonnen; de bewondering en de dank voor zoveel schoons en stichtends, de Missie ter ere, kregen wij dan ook van diverse zijden spontaan te horen. De optocht, die in verschillende groepen was verdeeld, waaronder een vijftal fraaie praalwagens, trok onder leiding van Mej. Toos Vennix vanaf de Kleuterschool door de di-

Missieoptocht te Hintham in 1954. "En aan het einde van de stoet ging een zeer fraaie groep van de H. Theresia welke omkransd was door jeugdige vertegenwoordigers en -sters van alle missiecongregaties en -orden in Nederland." Coll. Henk de Werd.

verse straten, waarlangs zich vele honderden toeschouwers hadden geschaard. En een gelukkige omstandigheid daarbij was, dat de brutale regen, die Zondag toch ruimschoots ons deel werd, eerst begon neer te plensen toen de optocht zo goed als afgelopen was. De pl.m. 140 kleuters waren allen in keurig uitgevoerde costuums gestoken; de praalwagens, die o.a. de Geboorte van Jezus in 't stalletje van Bethlehem, het Heilig Huisgezin, O.L.Vrouw van Den Bosch, de Heiligverklaarde Paus X en een tweetal zouaven, oudstrijders van de Paus, uitbeeldden, gaven een verzorging te zien, die werkelijk af was. De Hinthamse Rijvereniging opende het indrukwekkend en schilderachtig geheel, de Harmonie zorgde voor begeleidende muziek en aan het einde van de stoet ging een zeer fraaie groep van de H. Theresia welke omkransd was door jeugdige vertegenwoordigers en -sters van alle missiecongregaties en -orden in Nederland. De grime was door Gerrit Schippers uitstekend verzorgd. Zo hebben de kleuters, geassisteerd en geleid door vele toegewijde groten van de St. Annaparochie te Hintham, hun liefde en ijver voor de Missie gedemonstreerd. Moge het uitdragen der missiegedachte daardoor rijke vruchten afwerpen.

Een drietal voordrachten van Cisca van Erp

In Rosmalla 8-1 (1998) hebben we al een voordracht van Ciska van Erp geplaatst, namelijk De kapelaan die de duivel in de kerk zag zitten. Zij slaagde erin de dertig coupletten lange voordracht uit haar geheugen op papier te krijgen. Met deze drie voordrachten geeft zij opnieuw blijk nog niet aan geheugenverlies te lijden (Harry Coppens).

Ik ben mar 'n boerke van 't Brabantse laand

*Ik ben mar 'n boerke van 't Brabantse laand,
Nog echt aauwewetsch, nor den vrugere staand,
Die aaltij gewend is te werken.*

*Ik woon en ik leef in 'n klein boerengat,
Ik haauw niet van "swiet" en ik praot héél plat,
Ik ben nie bekend aon 't gedoe van de stad
Dè kunde direct aon me merken,
Ik haauw nie van ammél dè vremds om het lijf,
Ik blijf mar het liefst bij de kènder en 't wijf
En leef mar alléén vur m'n sober bedrijf,
Het vee menne vosen m'n kerke.*

*Ik ben mar 'n boerke mee wennig verstaand,
Ik kan nie veul meer es wè vnuten in 't zaand,
Wè eggen en ploegen en maaïen op 't laand,
Daarveur hè'k precies twee goei vlerken.
Ik kom 't Zondagsmiddags alléén van den herd,
Vur 'n paor gleskes bier en 'n pùtje beljert,
En twee keer in 't jaor nor de kernis of mert,
Mar nooit gao ik buiten de perken.
Ik haauw nie van praoten, da kan ik mar slèècht,
Mar es ik ooit praot, mee 'nen buurman of knèècht
Dan kom 't gesprek host van eiges terèècht,
Op 't vee.....menne vos.....en m'm kerke.*

*Ik ben mar 'n boerke nor héél aauwen traant,
Ik zij wel dooderm, mar dè's ommers gin schaant.
Ik kom mar net rond, daomaor zet ik m'n taand,
Mar ik slacht toch tweemel jaors 'n verke,
Ik eet nie net es in de stad mee'n dessert
Zo'n puddingske nao, och, dè gif me gin werd.
Ik heb mar het liefst nog 'n stevig bord snert,
En 'n goei stukske spek in m'n vlerken.
Ik heb van de schuld ginnen blok aon m'n béén,
Ik schraap ieder jaor nog m'n pachtsom bijéén.
De ééinigste zurg die ik heb is alléén,
Het vee..... menne vos.....en m'n kerke.*

Voor hen die vielen

'n Gouden zon stond aan de hemel,
Zond haar stralen naar omlaag,
Over 't kleine stadsplantsoentje
Over plant en rozenhaag.
Over druk betreden paden,
Over bank en koffiehuis
Over een klein, heilig plekje
Een eenvoudig houten kruis.

't Zonnetje scheen op haar krullen
Op de bloemen in haar hand,
Speelde langs haar zwarte kleding
Dromend stond zij aan de kant.
Als een tere, kleine schaduw
Bleef zij in het zonlicht staan.
Aan haar wimpers hing een parel,
Een heel kleine zilv'ren traan.

't Meisje, door de zon beschenen,
Keek naar het kruis en dan omhoog.
't Zonlicht toverd' in haar ogen
Toen een wond'ren regenboog.
Zij ging voorwaarts met haar bloemen,
Legde deze op de grond.
't Was een lieflijk, kleurig vlekje,
Waar het houten kruisje stond.

Zachtjes mompelde zij woorden,
Die geen mens ooit zou verstaan.
Daarna zag de zon haar langzaam
Door 't plantsoen weer huiswaarts gaan.
In de schaduw van het kruis lag
't Meisjes mooie bloemengroet.
Als een dank voor 't grote offer,
Voor betoonde heldenmoed.

En de zon keek naar beneden,
Dacht aan vroeger, in 't plantsoen,
Toen dat meisje met haar jongen,
Wandelde in 't jonge groen.
Maar hij hoorde tot de helden,
Viel voor land en Koningin.
Hij 's een held, dat is waarachtig,
Maar z'n meisje....een heldin.

Trees heeft een Canadees

In mijn straatje woont een meisje,
Lust'rend naar de naam van Trees:
Echte Hollandse verschijning,
Knap en aardig in d'r vlees.
Nooit moest zij iets van verkering,
Vrijen vond zij ongezond;
Maar direct na de bevrijding
Ging 't gerucht van mond tot mond:

Refrein:

Trees heeft een Canadees.
O wat is dat meisje in haar sas;

Trees heeft een Canadees.
Samen in een jeep en dan vol gas.
Al vindt zij dat Engels lang niet mis is,
Wil zij dolgraag weten wat een kiss is.
Trees heeft een Canadees.
O wat is dat meisje in haar sas.

Sprak een Hollandse aanbiddier
Maar van trouwen of zo iets;
Kreeg hij dadelijk ten antwoord:
"Niks ervan, ik koop een fiets!"
Nu is Treesje aan 't studeren.

Ied'ren middag neemt zij les:
Want tot nu toe was haar Engels
Enkel maar: Oké en Yes!

Als ze maar een uniform ziet,
Raakt ze hevig van de wijs;
Vraag je haar: "Weet je wat love is?"
Zegt ze smachtend: "Very nice!"
Och, hoe zal het gaan met Treesje,
Als haar boy uit Canada,
Binnenkort weer zal verdwijnen
Naar zijn home in Ottawa?

Voor U gehoord 18

Harry Coppens

● *De televisie-mast van Jentje, onze buurman, ha 't bè de leste najaorsstöröm begeeve en laag langut ut te ruste op de dakpanne waar dettiej jaarrelang op neergekeeke ha. En durrum zaag Jentje saoves allenig mar snöw en 't waar nog ginins winter. Umdè ze bè ons in 't durrep 'n centraol antennne aon gaon legge, waar Jentje niej van plan zonne aauwe mast nog optekallefatere. Mar umdè bè gemeentes hôst de groote onbekende is, zô't nog wel eefkes kunne dure. De zoon van onze buurman kende wel iemes die veul verstand ha van antennes en die zô vur wennig geld dieje mast wel 's zô komme maake. Mar nao drie weeke waar iej nog nie geweest en ondertusse waar de centrale mast al in gebrüik genomme. En toen hij dan eindelijk kwaam om te reparere, zin Jentje: "Ik heb jou nie mer noddig, want we worre vort centraal bediend. Gè komt mi de gest, es de mik al in den oven is." In zo'n geval werd er ôk wel gezeed: "Ge komt daags nao de mert, net es Jan mee z'n eksters."*

● *Ieder durrep ha vruuger wel z'n èige durpstiep. Ik herinner me nog Louwke Pol en Driek den Braaiier. En er zen er in de loop van d'n ted nog wel meer geweest. In Geffe liep er toen inne rond die Haske de Smaole wier genoemd. Onze vodder noemde 'm alted 't pimpelmeesje, umdettiej ok zo'n blaauw köpke ha. Mar die worre er mee gebore, mar de Smaole heetter hel wè bier veur moete verstaauwe. Het grootste deel van z'n leeve heettiej dan ok in de kroeg durgebracht. Es er iets gezeed wier over diejen blauwen kop van hum, zinniej alted: "Ik heb er hel wè vur moete doen. Ge krègt niks vur niks. Uurst hard werke um 't zover te krège en dan um die kleur 'n bietje op peil te haauwe." Hoe zo iemes eigeluk aon de kost kwaam, weet ik nie mar werke gleuf ik niej dettiej dè ooit hè gedaon. Volges z'nne buurman waar hij d'r inne van twèlef ambachte en dertien ongelukke. Hij hi van alles geprebeerd mar niks lang volgehaauwe. Hij waar gewoon 'ne niksnutter die niks kos es van goej brood kaaj (stront) maoke.*

● *Boer Klaasse zaat hoognoddig um hulp verleege, mar hij ving overal bot. "En ge kunt ze zellef zo vlug niej maoke of ut de grond stampe wor", zinniej dan dik. Te lange*

leste hatter toch iemes z'n èige gemeld. Niej dettiej er nou direct in viel, mar hij waar al blij dettiej al iemes ha um d'n oogst mee binne te haole. Hij brooide d'r niej veul van eniej drukte z'nne snor essiej ok mar eefkes de kans krieg. Behalve aon de toffel. Dan blies hij z'n partijke goed mee. Hij waar niej vol te staauwe. Dè waar ok de enigste plaots waar ik 'm ooit heb zien zweete. Van het boerewerk hattiej gin kees gegeete en dan waar iej ok nog zo èigewijs es de verrekenis. En toen Bertha, zin vrouw, hum nao 'n paor daage vroeg of iej tevreeje waar mee z'nne neije knecht, zinniej." Hij hè hier z'nne langste ted gehad, want irluk gezeed, er valt niej mee te egge of te teule.

● Hij waar echt 'ne goeije mins onze buurman, mar hij zaag wel alles donker in. 'ne Echte zwartkèijker, zogezeed. Z'n vrouw bekiek 't ammaol toch meer dur 'ne zonnige bril. Niej dè 't 'n locht geval waar, dè Gods wotter over Gods akker liet loope, dè ok weer niej, mar ze ha 'ne gezonde kèijk op 't leeve. En toen hun keinder in de puberteit waare en durre mins overal gevaore zaag, die hun keinder bedreigde en ze het liefst aon de toffelpoote ha vastgebonde, zin ze 'ne keer saoves toen de keinder al op bed laage, dettiej overbezurgt waar en dè ze echt niej in zeuve sloote tegelijk zôn loope. Ge meugt gerust bezurgt zen, zeker op d'n dag van vandaag, maar dur overal gevaore zien en in angst te leeve makte 't alleen mar moeiluk vur oew èige en vur oew keinder. Ons moeder zin alted: "t Hé gin zin um bang te zen vur ongeleede eier."

● Toen ik nog jong waar, wiere d'r in 't najaor dik pèrd getuigd, niej afgetuigd, dur m'n aauwere bruurs. Tegeworrig ziede dè niej veul mer, umdè 't zwaor werk vort mee 'ne trekker gebeurt. Op de Bossche mert kocht onze vodder in 't najaor 'n paor jong niej getuigde pèrd, van zo'n anderhalf tot twee jaor, waar z'n zoons dan op wiere losge-laote. Um zo'n pèrd te tuige waar veul kunde en gevuul noddig. Ge moet 't pèrd uurst goed lere kenne um te weete hoe dè ge 'm 't beste aon moest pakke, want net es minse zen ok alle pèrd verschillend van aard en daor moeste bè 't tuige dan ok goed rekening mee haauwe. 't Duurt 'n tedje vur 'n perd 'n zaol en 'nen haam lijdt en hij moet ok wenne aon lèènt en hachte die tege z'n lijf aon gedrukt worre. Essiej daoraon gewend waar, wier hij vur 'n eg gespanne, die hij dan voort moes trekke over 'n braokliggend akkertje. Verliep dè ammaol vlot, dan kwaam de erdkar aon de beurt en wier hij ingespanne. Trugutlopend kwaam hij dan terecht tusse de burries van de op de stelt staonde kar. Es dè lukte dan wier de stelt opgetrokke en kwaam 't gewicht van de kar op zonne rug te drukke. Mar vurdè ge van 'n perd kunt zegge dettiej mak is in alle tuig, gut er hel wè ted inzitte. En wier zo'n perd verkeerd aongeleerd dur iemes die in feite onbekwaom waar, dan wit elke voerman wel, dè ge er vur hel oew leeve mi inne blèft zitte die bokkig en ongemekkeluk is. En dan zulde ok wel begrèèpe, wôrum ze zegge: "Beter 'n aauw perd kepot es 'n jong bedörve."

● "Gè gooit oew geld tegeworrig over d'n balk. 't Groeit bè jou toch ok niej op oewe rug of drukte gè 't soms zellef?" zin Driek tege Jan van Kaote. "Och," zinniej, "geld moet rolle. Ze hebbe 't niej vur niks rond gemaki", zin men grotvodder alted. En ons moeder zin 's ooit dè ge beter geelzucht kont hebbe dan geldzucht, want geelzucht gu over, mar geldzucht niej. En 't geld zit bè men ok niej aon m'n hart gewasse. En ik zit zeker niej op 'ne cent en d'n duvel op 'n ziel. En ze zulle van men laoter niej zegge dè

'k errem geleefd heb en rijk ben gestörve. Ik leef ut 'ne kurref zonder zurrig en zet de tering naor de nering. En ik zeg mar zo, diej 't langst leeft hi de kreuge mi 't rad (of de honing mi de raot). Men zei ok: Diej 't langst leeft hi alles, de kerk mi den torre of hi 't gelijk, ok alle kaaj broeke.

● Peerke van Boekel, 'n keuterboerke, hi z'n aauw gedoentje 'n tedje geleje verkocht. Toen z'n vrouw twee jaor geleje waar gestörve, ha'n z'n keinder 'm aongeraoje naor 't bejaardehuis te gaon, mar daor wottiej niks van weete. Mar nou issiej toch overstag gegaon en zit in 'n mooi bejaarde-wöninkske dè van alle gemakke is vurzien. 'n Hel verschil mee z'n bouwvallig boerderijke. Hel de buurt hat um geholpe bè 't overhuize. Dè waar niej zo'n zwaor kerweij geweest, want hel z'nne huisraad kon op een hoogkar. Mar wetter ammaol te vurschijn kwaam aon aauwe rommel op de zulder, is mi gin pen te beschrijve. Van z'nne buurman, die 'n transportbedrijf hi, kriege we 'ne vrachtwage mi sjofeur, die de troep zo afvoere naor 't stortje. Mar Tinuske, die ok mee hielp, ha z'n bakfiets meegebracht en ge zaagt 'm geregeld allerlei spulle opzij van 't huis legge. En toen we alles gelaaje han, kroep iej nog eefkes op de wagen of er nog wè vur hum tusse wô zitte. En toen ik 'm saoves naar huis zaag douwe, mi 'ne vracht rommel waar tiej bekant niej over hinne kon keijke, docht ik bè m'n èige: "D'n dieje kan ok niks laote ligge es heet ijzer en 'ne meulesteen."

● "Ik denk toch dè 'k naor Amerika gô," zin Dirk tege z'n vodder. "Naor Amerika?" zin z'n vodder. "Wè mende daor te vèine, dè hier niej te krèege is? Ge het hier toch 'ne goeie botram. Ge denkt toch niet dè 't geld daor vur 't opraape li. Daor moet ok hard vur gewerkt worre. En wè laote hier niej ammaol achter. Es ge hier brood het, moette niej op 'n aander gaon um mik. En 't is daor ok niej ammaol goud wetter blinkt. 't Hi ok dik alleen mar neve 't goud gehange. Gè denkt er nogal lochjes over, maar 't gevaor dè ge van 'ne kaauwe kermis thuiskomt, is hil groot. Ge moet um één ei ginne struif bederve."

● Zo'n kaast kunde gè mi 't geridschap dè gè het, onmeugeluk maake. Ge het gin twee linkse haand, maar wè wulde gè mi 'ne klotige hamer en 'ne dolgedreide schroevendraaier. En aon diej zaag zitte bekant gin taand mer aon. Ge kunt er mi op oew blote kont naor Keule rije. Vur dè ge aon zo'n kerweij begint, moette uurst zurge dè ge goei materiaal het. Wie pap wil eete, moet de lippel niej vergeete.

Weerspreuken

Ook de afgelopen maanden hebben we weer mogen ervaren dat zelfs de weersvoorspellingen op korte termijn bij tijd en wijle volkomen falen. Het verplaatsen van niet te voorziene lage- of hoge drukgebieden, waardoor luchtstromingen een andere route over ons land kiezen, zijn dikwijls de oorzaak dat het weer afwijkt van het voorspelde en mag niet a conto van de onkundigheid van de weerman of weervrouw geschreven worden (Harry Coppens).

Het tweede kwartaal

- April veranderlijk en guur, brengt hooi en koren in de schuur.
- De heren en de aprilten bedriegen wie ze willen.
- De vrouwen en de aprilten, ze hebben allebei hun grillen.
- Aprilse vlokjes brengen meise klokjes.
- Laat het weer zijn zoals het wil, ontkleedt u niet voor half april.
- Verschaft april ons mooie dagen, dan pleegt mei de last te dragen.
- St. Joris die draak overwon, houdt meer van regen dan van zon.
- April maakt de bloem, mei bekommt de roem.
- Mag het dauwen in april en mei, wij zijn in de oogst en september blij.
- April heldere zonneschijn zal de bloesem schadelijk zijn.
- April nat vult schuur en vat.
- De goede week heeft nog nooit gedeugd.
- De huwelijks staat is als de maand april: nu zon, dan storm en dan weer alles stil.
- Een natte mei, geeft boter in de wei.
- Als het op 1 mei weer is, heult O.L.Heer met de socialisten.
- Zijn de ijsheiligen in het land (10-12 mei), vroege bloesem houdt kort stand.
- Pancraas, Servaas en Bonifaas (de ijsheiligen), zij geven ijs en vorst helaas.
- Is het weer in mei te mooi, dan ziet de schuur maar weinig hooi.
- Is de lucht 's nachts lang opgeklaard, mogelijk zich nog nachtvorst openbaart.
- Onweer in mei, is een vruchtbaar getij.
- Avonddauw en zon in mei, hooi met karren uit de wei.
- Donder in de mei is slecht voor uien en de prei.
- Is mei nat, een droge juni volgt zijn pad.
- Een koude mei is een gouden ei.
- In mei warme regen is een boerenzegen.
- Vóór de ijsheiligen bloemen buiten, dan kunt u er daarna naar fluiten.
- Natte mei, het regent gras in mei, boter in de wei.
- Donder in mei, veel boter in de wei.
- De zonne en meie zet oude lieden aan het vrije.
- Is de eerste juni regenachtig, heel de maand is twijfelachtig.
- Juni regen is Gods zegen; komt de zon erbij, dan maakt dat boer en stadslui blij.
- Als het koud en nat in juni is, dan is het de rest van het jaar ook mis.
- Hoort men in juni de donder kraken, de boer maakt slechte zaken.
- Juni meer droog dan nat vult met goede wijn het vat.
- Is juni kil en nat, de landman zijn zak wordt plat.
- Juni niet te koel, niet te zwoel, niet te nat, niet te droog, juni vult de schuren hoog.
- Een donderbui gaat haar eigen gang, bij mensen duurt dat een leven lang.

Kinderliedjes 23

151. Zeeroverslied

De machtigste koning van storm en van wind
Is de arend, geweldig en groot.
De vogels, zij sidd'ren en vluchten van angst
Voor zijn snavel en klauwende poot.
Als de leeuw verheft zijn gebrul des nachts
Dan verschrikt hij de dieren er mee.
Ja, wij zijn de heersers der aard
De koningen van de zee.
Tiralala, tiralala, tiralala,
Tiralala, hoi, hoi.
Ja, wij zijn de heersers der aard.
De koningen van de zee.

Verschijnt er een schip op de oceaan,
Dan juichen wij luide en wild.
Ons trotse schip als een pijl uit de boog
Vliegt terstond door de wateren zilt
De koopman wordt bang en hij siddert van angst
De matrozen verwensen die dag,
En daar klimt de mast langs omhoog,
Onze bloedrode zeeroversvlag.
Tiralala, tiralala enz.

152. 'k Hou van Holland

'k Vraag zo vaak: hoe zou 't komen
Dat ik zo van Holland hou
Zijn 't zijn bossen, zijn 't zijn bomen
Zijn de rivieren breed en blauw?
Zou 't zijn strand zijn, of de kruinen
Van zijn altijd blonde duinen?
Is 't hierom, is 't daarom?
Dat ik zo van Holland hou?

Zijn 't zijn wisselende luchten
Soms zo helder soms zo blauw;
Zijn 't zijn bloemen of zijn vruchten
Hyacinten, rood-wit-blauw?
Zou het de roem zijn van het verleden,
d'Oude glorie zijner steden?
Is het hierom? Is het daarom?
Dat ik zo van Holland hou?

Is 't de weelde van zijn weide
't Schouwspel van zijn akkerbouw
't Prachtig feestkleed van zijn heide

In haar bloei van paars en blauw?
Schets van kerkjes op de hemel
Achter golvend graan gewemel?
Is het hierom? Is het daarom?
Dat ik zo van Holland hou

Och, het is 't al te zamen
Beelden, puur van lief en trouw,
Veel van vroeg gehoorde namen
En de driekleur hoog in 't blauw
Wapperend van dak en toren
In 't land waar ik ben geboren
Het is hierom, het is daarom,
Dat ik zo van Holland hou.

153. Het lied van Hein Hooger

Hein Hooger in z'n groene buis,
wie-waar-welk-wat en hoe?
vertrok uit vaders kelderhuis,
wie-waar-welk-wat en toe(n)?
Toen bromde ontevreden Hein,
'k moet zeker nog wat hooger zijn!

Hein belde bij de burens aan
wie-waar-welk-wat en hoe?
en is voor 't vlieringluik gaan staan,
wie-waar-welk-wat en toe(n)?
Toen bromde ontevreden Hein
'k moet zeker nog wat hooger zijn!

Hij zocht toen langs de waterkant
wie-waar-welk-wat en hoe?
en klauterde er in het hoogste want.
wie-waar-welk-wat en toe(n)?
Toen bromde ontevreden Hein,
'k moet zeker nog wat hooger zijn!

En in het park koos hij toen
wie-waar-welk-wat- en hoe?
de hoogste peppel van 't plantsoen.
wie-waar-welk-wat-en toe(n)?
Toen bromde ontevreden Hein,
'k moet zeker nog wat hooger zijn!

Hein liet zijn vlieger op en gauw,
wie-waar-welk-wat-en hoe?
klom hij naar boven langs het touw.

wie-waar-welk-wat en toe(n)?
Toen bromde ontevreden Hein,
'k moet zeker nog wat hooger zijn!

Hein zadelde een ooievaar,
wie-waar-welk-wat-enhoe?
en schreeuwde: hooger, hooger maar!
wie-waar-welk-wat: entoe(n)?
Toen bromde ontevreden Hein,
'k moet zeker nog wat hooger zijn!

De moeë ooievaar zei: ik daal
wie-waar-welk-wat-en hoe?
toen sprong Hein op een manestraal
wie-waar-welk-wat: en toe(n)?
Toen bromde ontevreden Hein,
'k moet zeker nog wat hooger zijn!

En Hein gleed langs dien gouden baan
wie-waar-welk-wat-en hoe?
en kwam toen bij den hemel aan.
wie-waar-welk-wat-en toe(n)?
Toen jubelde tevreden Hein
nu moet ik vast niet hooger zijn!

154. Snijderskermis

Toen het kermis bij de snijders was,
In 't huisje bij de brug, (2x)
Toen aten zij negentig,
Ja negen maal negen en negentig
Van een gebakken mug.

Refrein:

Wide, wide, wiet 'n geitenbaard,
Mek, mek, mek een snijder,
Juch heisasa, juch heisasa,
Heisa - Laat de snijders dansen.

En toen die mug gegeten was,
Toen dronken ze heel goed,
Ze dronken met zijn negentig,
Ja negen maal negen en negentig
Uit ene vingerhoed.

Toen ieder flink gedronken had,
Was heel de voorraad op,
Toen dansten zij genegentig,
Ja negen maal negen en negentig
Op ene speldenknop.

En na die dans toen vielen zij
Gezamenlijk in slaap.
Ze sliepen met zijn negentig,
Ja negen maal negen en negentig
Op ene knol-de-raap.

Toen alles stil was en in rust,
Kwam er een kleine muis,
Toen slopen zij genegentig
Heel stilletjes naar huis.

153. Makkers op

Makkers op, den rugzak op den schouder,
Stemt een lied op lust en heerlijkheid!
Door de nevel straalt de zon al gouders,
Vink en lijster orgelen om strijd.

Blaast de fluiten, slaat de luiten.
Overstemt het zorgen koor!
Wij marcheren, wij marcheren,
Wij marcheren de hele wijde wereld door!
Wij marcheren, wij marcheren,
Wij marcheren heel de wijde wereld door.

Van de zonneblonde heuveltoppen,
Waait ons lachen over 't wijde land:
Weest gegroet, gij steden en gij sloppen,
Plicht en arbeid springen uit den band!
Blaast de fluiten enz.

Ons is 't heilig donker van de wouden,
Ons der heiden rood-scharlaken kleeed,
Ons het gouden golven van het koren,
Gans de aarde ligt voor ons gereed.
Blaast de fluiten enz.

1730: Pastoor Matthaëus Roosen overleden

Tijdens een bezoek aan de heemkundekring van Hoboken (bij Antwerpen), waar de Birgittijnen van Coudewater in 1652 hun toevlucht hebben gezocht, werd ik verrast door de 'overlijdensadvertentie' van de laatste Birgittijn van Coudewater, pastoor Roo-

sen. Na het vertrek van de zusters in 1713 naar Uden is hij pastoor geweest in de schuilkerk tot aan zijn dood in 1730. Hieronder volgen een reproductie en de letterlijke vertaling (door medieviste E. van der Dennen) van het overlijdensbericht. Pater Roosen wordt ook vermeld door J.A. Coppens in zijn beschrijving van de parochie van Rosmalen (Nieuwe beschrijving van het bisdom 's-Hertogenbosch ('s-Hertogenbosch, 1844), III, pag. 304). Vermoedelijk kende hij de onderstaande overlijdensadvertentie niet, omdat hij 1728 als vermoedelijk sterfjaar vermeldt... (A. v.d. Ven)

"Jesus, Maria, Birgitta

In het jaar 1730 vanaf de maagdelijke geboorte, op 31 december, is, voorzien van de sacramenten van onze moeder de heilige kerk en, volgens zijn eigen overtuiging en die van de hem toevertrouwde schapen dat hij vanuit dit trandental zal gevoerd worden tot bij de hoogste Herder, uit de pastorie naar de eeuwige weiden overgegaan (zoals wij godvruchtig geloven) onze zeer geliefde medebroeder, de eerwaarde vader P. MATTHAEUS ROOSEN, Pastormissionaris in Rosmalen.

Hij die het gezegde bij Job hfdst. 7 vers 1: "Heeft de mens niet een krijgsdienst op aarde?"¹, zeer goed kende, uit de wereldlijke krijgsdienst, waarvan hij het vaandel dapper afwees, voortvarend om als een krijger te dienen, is overgegaan naar de geestelijke krijgsdienst onder het vaandel van het Kruis en de regel van de allerheiligste Verlosser en de heilige Birgitta in het klooster van de H. Maria tot het H. Kruis in het hertogdom Hoboken. Waarbij hij zich zo lofwaardig bedroeg dat hij waardig bevorderd werd tot verschillende taken in het klooster. En ten eerste werd hij aangesteld voor de gasten, welke hij altijd met een vriendelijk gezicht heeft ontvangen, getrouw heeft verzorgd en broederlijk gesteund. Vervolgens, stap voor stap, werd hij bevorderd tot de zorg voor de novieten, die hij niet zozeer met woorden, als wel door zijn voor-

Kruisbeeld in de Lambertuskerk, vermoedelijk afkomstig uit de kloosterkerk van Coudewater.

¹ De vertaling van Job 7:1 is een bijbelcitaat uit *De Heilige Schrift, vertaling uit de grondtekst met aantekeningen, in opdracht van de Apologetische Vereniging 'Petrus Canisius'* (Utrecht/Antwerpen, 1962). De vertalingen van Handelingen 1:1 en I Timotheus 1:18 zijn bijbelcitatens uit *Bijbel, Nieuwe Vertaling op last van het Nederlandsch Bijbelgenootschap* (Amsterdam, 1953).

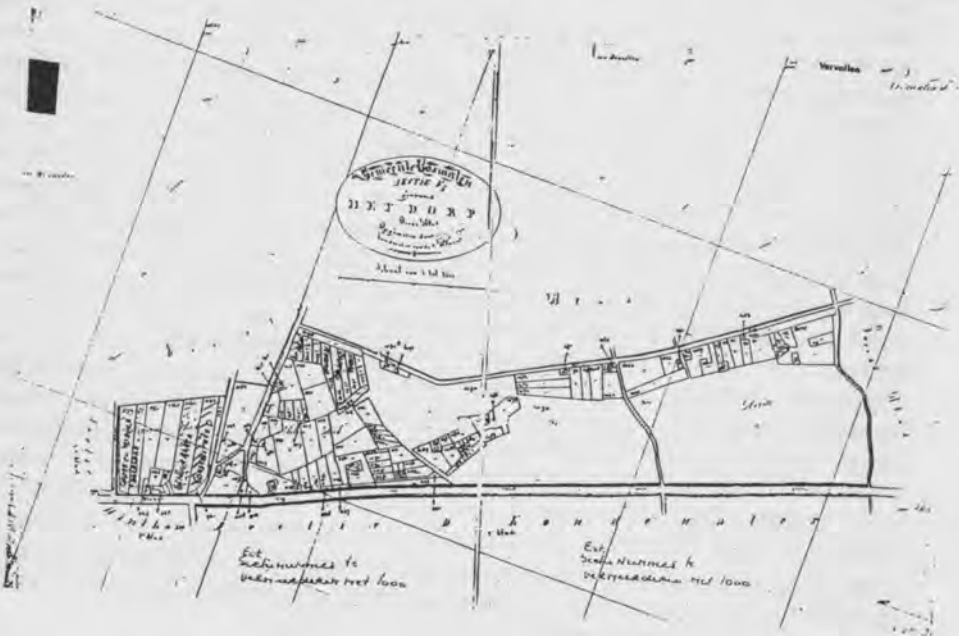
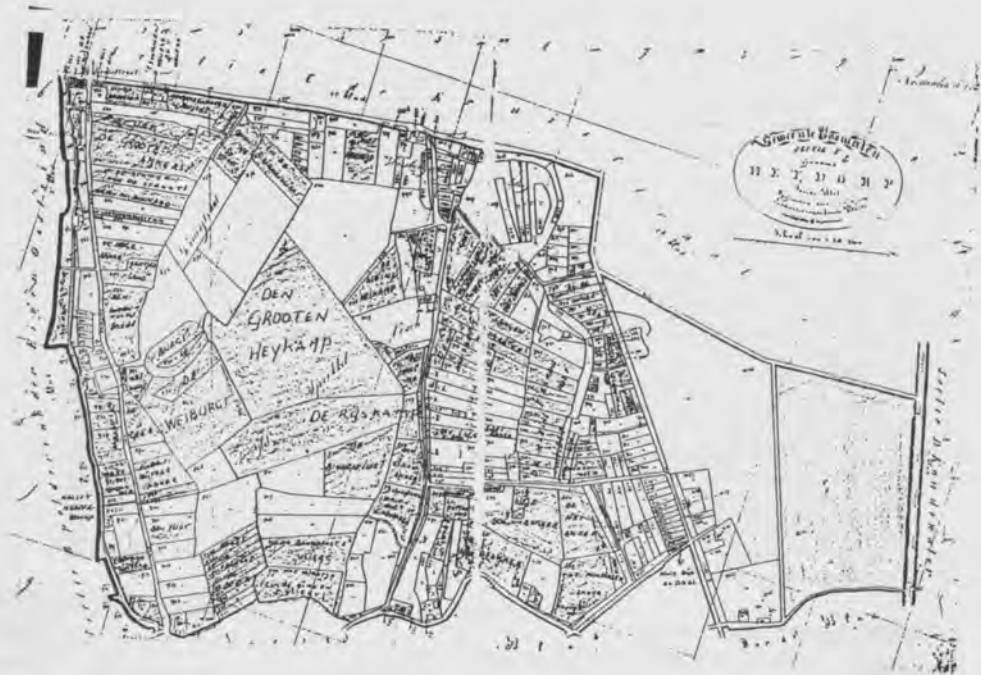
JESUS. MARIA. BIRGITTA.

A Nño à Partu Virginis 1730. 31 Decembris Sanctæ Mariæ Ecclesiæ Sacramentis præzunicus, coram summo Pastore & sui, & Orvium sibi conceditarum rationem reddidit ex hac Lacrynarum valle, è Domo Pastoralis ad æterna Pasca (in piæ confidimus) transmigravit Per dilectus nobis Constat Reverendus Pater

P. MATTHÆUS ROOSEN,
Pastor Missionarius in Roofemale.

Qui effectum Jobi: cap. 7. vers. 1. apprimè sciens: *Militia est Vita hominis super terram, de Militiâ seculari, hujus prudenter continens vexillum, sub vexillo Crucis & Regulâ SS^{mæ} Salvatoris alias S^{mæ} Birgitte in Conventu S^{mæ} Mariæ ad fontem Crucem in Ducatu de Hoboken strenuus ut Miles Militarius, ad spirituales transiit Militiam, in qua tam laudabiliter se gessit, ut ad varia dignè promovèus sit Munia Monastica; & primo Hospitibus parochiæ, quos semper blando vulsu recepit, inserivit fideliter, fovit fratrenè. Dein quasi gradatim ad curam evectur novitiorum, quos non tam verbis quam exemplo ad observantiam indefessè cohortans est Regularem, ad jubere solitus, quod prius ipse non impleverat, Christi memor exempli act. 1: *Cepis facere & docere*; hinc novella Religiosus arbusta plantavit opere, rigavit verbo, ab imbre & rore caelesti, specias incrementum. Alus deinde, omnium applausu legitime perfunctus officio ad aquas frigidas (alias caude. water) propè Sylvain-ducus, ubi nosser (unde exules) patetius quondam sicut conventus, evocatur; ibi non tam *Militem*, quam *Ducem* agere cepit, inter acatholicos sub vexillo Crucis antiquos Christi constantis *Militis*, & novos quam plurimos Militie adflicte s. Catholicæ, pro quorum salute & defensione, tum ibidem tum in Roofemale, ut Dux strenuus & verus Pastor (non Mercenarius) animam suam posuit, generose pro grege sibi commisso Militans, indefessè laborans, incessanter adhortans, semper quasi sibi scriptum persuadens illud Pauli 1 ad Tim. 1. 18. *Hoc preceptum commendo tibi fili timothee. ut Milites in illis bonam Militiam.* Tandem quasi in bello & certamine occubuit, in Religione 31, in Sacerdotio 30 in Cura Pastoralis 21, & in totâ vitâ 64 annorum *Militia* laudabiliter expleta; tamen, quo in acâ hujus Mundi facile citius religiosa corda de terreno sordescunt pulvere, si quid examinatio igne expandam superfluit, à vobis curæ Sacrificia & suffragia ex Charitate flagimus, ut citius post hanc *Militiam* quasi triumphans communi Hoste devicto, *Requiescat in Pace.**

beeld onvermoeid aanspoorde tot toewijding aan de Regel, niet gewoon iets op te dragen, wat hij zelf eerder niet had uitgevoerd, indachtig het voorbeeld van Christus in Handelingen 1,1: "Hij (= Jesus) is begonnen te doen en te leren." Hierna plantte hij met noeste arbeid de jonge loten van de religie en besproeide ze met het woord in de hoop op groei door de hemelse regen en dauw. Vervolgens werd hij onder bijval van allen met recht geroepen tot andere taken bij de koude wateren (alias Coudewater) nabij 's-Hertogenbosch, waar ons voormalig vaderklooster stond (vanwaar wij verbannen zijn). Daar begon hij niet zozeer als krijger als wel als leider op te treden door tussen de niet-katholieken onder het vaandel van het Kruis de oude strijders van Christus te sterken, en zo veel mogelijk nieuwe voor de katholieke krijgsmacht in te schrijven, aan wier heil en verdediging, hij zich toen daar in Rosmalen, als een sterk leider en een echte herder (en niet als een huur-ling) wijdde, moedig strijdend voor de hem toevertrouwde kudde, onvermoeid werkend, onophoudelijk aansporend, alsof hij zichzelf steeds voorhield wat staat geschreven bij Paulus 1 Timotheus 1, 18: "Deze opdracht vertrouw ik u toe, mijn kind Timotheus, opdat gij, u daarnaar (= profetiën) richtend, de goede strijd strijdt." Tenslotte overleed hij zoals in een oorlog of een gevecht, in het 32e jaar van zijn kloostergeloften, in het 30e van zijn priesterschap en 22e van zijn herderlijke zorg, en na in zijn gehele leven 64 jaren met krijgsmacht lofwaardig vervuld te hebben; toch, omdat op deze aardbodem ook de godsdienstige harten gemakkelijk bevuild worden door het aardse stof, en er mogelijk iets zal zijn overgebleven dat door het zuiverende vuur moet worden goedgeemaakt, vragen wij u dringend om uw offers en steun uit liefde, opdat hij des te sneller na deze krijgsmacht als triomferend over de gezamenlijk verslagen vijand, *moge rusten in vrede.*"

Sectie F, 2e blad

637-856	<u>Het Sprokkelbosch</u>
664	De Heijakker
666/667	Den Achtersten Akker
673	De Heiakker
675-678	De Schuurakker
681	De Hondsakker
683/684/686	De Kling
698/702	(Den) Baksakker
705	De Baksakker/de Streep/Streepen
706	De (Musse-)streep
707/709	De Streep
710/711	Mussestreep
712/713	(Hoeve) St. Jan
714	Den Streep
717-723	Den Huisberg
724-726	Den langen streep
727-735	Tielkenschoef
736-753	De Kleine Hoef
746-753	Het Vinkenveld
812-818	Het marsel/Marssent/Marsveld/ Maarsel
819	De Geer
821/822	De Hooge Hoef/het Hoog
828	De Kleine Heijkamp
828-830	(In) de Vliert
831	Den (grooten) Heijkamp
832-835	Het Sprokkelbosch
836/837	Het Heufke
838-840	De Rijskamp
841/842	(In) de Binnenvliert
843	Den Eikenakker
846	De huisplaats neven den Eikenakker
847/848	(In) de Binnenvliert
849	De Benedenste Vliert/de Grootte Vliert
850	Het Krakeelbosch
851	De Huisplaats
856	Het Vliertje(in de Binnenvliert)
857-988a	<u>De Kruisstraat</u>
857-866	De Vliertjes
867	(In) de Binnenvliert
869/870	De Weiburgt
871/872	De Burgt
874-876	De Sprokkelbossche Vliert
877	(In) de Binnenvliert

878	(In) de Bovenste Vliert
878/879	De Kleine Vliert
881	Het Stuk
883	De Groote Akkers
884	De Stukken
885	De Vier Stukken
887	Voskensstuk
891	Den Hoogenakker
892	Jantjesland
893	Hozenakker
894	De Weiburgt
895	De Geer
897	De Ruitersakker
915	Het Poldersboschje
925/926	Het Akkerke
929-932	De Schuurakker
950	Het Hoogveld
963/964	De Zwaan
965/966	Den Rooden Leeuw
967	De Leeuwshof
968/969	Het Swanenheufke en het Heufke
970	Gassenakker/Potjenakker
971	Het Vlie(r)dje
987/988	Het Vliertje
989-1025	<u>De Huisbergsche Hoef</u>
989-997	Den Huisberg
1018-1025	Den Uling
1026-1041	<u>Het Sprokkelbosch</u>

Sectie F, 3e blad

1042-1074	<u>De heide</u>
1069-1074	De Oude Baan
1092-1160	<u>De Molenhoek</u>
1092-1101	Den Ouden Molenwerf
1116-1132	(In) den Molenhoek
1140-1144	Het Hoefje aan den Steenweg
1161-1173	<u>Heerenbeek</u>
1162/1163	Cassestreep
1164	De Schuurakker
1161-1169	Heerenbeek
1171	Den Buijser/Nollen Buijser/Den kleinen Buizelaar
1172	Den Buijser/Den Grooten Buijser/ Den Grooten Buizelaar

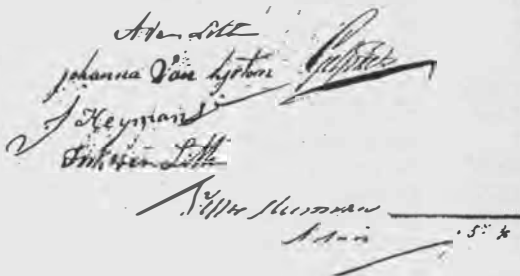
De thans afgedrukte kaartbladen -het tweede en derde blad van sectie F- hebben betrekking op de gebieden het Sprokkelbosch, de Kruisstraat en de Huisbergsche Hoef (tweede blad) en de Heide, de Molenhoek en Heerenbeek (derde blad) (L.v.d.Aa).

1822: pastoor Adrianus van Lith overleden

Henk de Werd

Adrianus van Lith fungeerde in Rosmalen als pastoor van de Lambertusparochie. De H. diensten verrichtte hij in de schuurkerk, omdat *de grote kerk van Rosmalen* nog in handen was van onze protestantse medebroeders. Het is pastoor Van Lith geweest die zich, samen met Willem Siepkens, beijverd heeft voor de teruggave van de Lambertuskerk aan de katholieken. Het is schrijnend voor hem geweest dat een en ander zo lang heeft moeten duren. Hij heeft die teruggave helaas niet meer mee mogen maken. Hij stierf in 1822. Zijn opvolger, pastoor Coolen, mocht in 1823 de kerk opnieuw in gebruik nemen voor de katholieke eredienst. Een steen boven de ingang van de kerk herinnert ons daaraan. Rosmalen kent wel een Pastoor Coolenstraat, doch geen Pastoor Van Lithstraat. Een misser!

De bezittingen van pastoor Van Lith werden in september 1822 notarieel vastgelegd. "In het jaar achttienhonderd twee en twintig, den derden der maand September, 's morgens om zes uren, ten verzoeke van den Heer Albertus van Lith, particulier wonende te Geffen in het kanton Oss, in kwaliteit als gemachtigde van den Weleerwaarden Heer Abraham van Lith, Roomsch Catholiek Pastoor van en wonende in het Meer bij Heerenveen, Provincie Friesland, ingevolge diens onderhandsche Procuratie aldaar geteekend en geregistreerd den dertigsten Augustus achttienhonderd twee en twintig (...). De voornoemde Heer Abraham van Lith in betrekking als broeder en eenige geïnstitueerde erfgenaam van wijlen den Weleerwaarden Heer Adrianus van Lith in leven Roomsch Catholiek Pastoor gewoond hebbende en overleden te Rosmalen (...) zal door mij, Nicolaas Esser Meerman, Openbaar Notaris in het kanton Oss en residerende te Rosmalen, arrondissement 's-Hertogenbosch Provincie Noord Brabant in bijwezen van Dirk van Lith, oud molenaar en Jacobus Heijmans, bouwman wonende te Rosmalen, getuigen hiertoe verzocht, worden overgegaan tot de getrouwe inventarisatie en juiste beschrijving van alle de roerende goederen, gelden en crediten, titels, papieren, bewijzen van eigendom en aanwijzingen tot den boedel van wijlen voornoemden Heer Adrianus van Lith behoorende of toe enigszins betrekking hebbende, of zooals die worden gevonden in de pastorie te Rosmalen, waarin denzelven heeft gewoond of is overleden den zesentwintigste der vorige maand, of waarin dezen inventaris zal worden opgerigt. Alles volgens opgaaf of aanwijzing die daarvan zal worden gedaan door Johanna van Hirtum, dienstmeid van den overledene en bewaarder der nagenoemde zegelen,

Handtekening van Albertus van Lith, Pieter Gelpke, Johanna van Hirtum, Jacobus Heijmans, Dirk van Lith en notaris Esser Meerman onder deze akte uit 1822.

dewelke dadelijk aan handen van mij notaris den eed heeft afgelegd en bevestigd in presentatie der getuigen dat zij niets heeft weggenomen, zien wegnemen, noch geweten dat daarvan iets weggenomen is direct of indirect, welke verklaring zij heeft gedaan onder de straffe als bij de wet bepaald, die zij verklaarde onze uitlegging wel te verstaan. De waardering der onderhavige voorwerpen zal geschieden door den heer Pieter Gelpke, particulier wonende te Rosmalen, benoemd expert door den rekwirant en beëdigd (...)." De akte is ondertekend door de dienstmeid Johanna van Hirtum, A. van Lith, Dirk van Lith, Jacobus Heijmans en door notaris Esser Meerman uiteraard. Na deze formele afwikkeling volgt dan de inventarisatie, die thans nog bijzonder interessant is. Laten we eens kijken wat pastoor van Lith allemaal in huis had aan privé-eigendommen.

"In de slaapkamer het uitzigt hebbende over den tuin: 1 Een staande klok gewaardeerd op vijftig gulden; 2 Een latafel of vijf gulden vijftig cents; 3 Drie kastjes met boeken op vijftig gulden; 4 Eene boekenkast op zes gulden; 5 Een ledikant met behangsel en hemel op vier gulden vijftig cents; 6 Een spiegel en vier schilderijen op twee gulden; 7 Een dubbeld en drie enkele snaphanen op twintig gulden (een snaphaan is een ouderwets geweer, HdW); 8 Een weitas en kruidhoorn op eene gulde; 9 Twee pistolen op zeventig cents; 10 Zes stokken op twee gulden vijftig cents; 11 Een paraplu op eene gulde vijf cents; 12 Een lantaarn op vijftig cents; 13 Eene ledige kist met ijzer beslag op drie gulden; 14 Eene verzegelde grijne kist op vier gulden vijftig cents; 15 Een dito eike lessenaar op eene gulde; 16 Eenige flesjes en klein glaswerk op zeventig cents; 17 Een Christus beeld op twee gulden."

Onder de hierboven onder nummer 2 genoemde latafel werd 'gevonden': "a Een bruin doosje gewaardeerd op dertig cents; b Een zilvere snuifdoos gewaardeerd op zeven gulden; c Een schildpad tabaksdoos met zilver gemonteerd, een bruin verlakte en twee stale op vier gulden vijftig cents; d Twee brillen op zeventig cents; e Drie messen waaronder een met zilver beslag en een jagtflesje op drie gulden; f Een zilvere potlood op eene gulde; g Een verrekijker op acht gulden; h Een vierkante en ronde doos op vijftig cents; i In een zakje gemaakt van de kerk, contante in onderscheidene specie achtenveertig gulden en zeventig cents; (onderscheidene specie: contant geld in verschillende munten); j In een laadje idem twintig gulden, tachtig cents; k In een leere zakje vijf en zestig stuivertjes en een dubbeltje; l In een ander laadje aan contanten vier gulden vijf en negentig cents; m In een ander dito als voor dertig gulden en vijftien cents; n Een goud gemailleerd horologie op dertig gulden; o Een verguld dito op zestien gulden; p Drie zilvere dito en een zilvere ketting op drie en dertig gulden; q Drie zilvere messehefjes, vier dito haken, vier dito knoopjes en twee zilveren gespen op twaalf gulden; r Een zilvere doosje met een dito kruisje op acht gulden; s Een robbevelle tabaksdoos gemonteerd met zilver op eene gulde vijftig cents; t Zes ringen op drie gulden; u Drie dozen en zes knoppen op eene gulde tien cents; v Twee laden met rommel op vijftig cents; w Negen bonte zakdoeken op twee gulden; x Elf neteldoekje stropdasje op twee gulden; y Elf dito op twee gulden vijftig cents; z Negen dito kragen op vijf en veertig cents; A Vijf dito doeken op eene gulde vijftig cents; B Twee roode zakdoeken op tachtig cents; C Vijf witte doeken op een gulde dertig cents; D Dertien paar kousen op vijf gulden."

Volgens de notaris zat er in de hierboven genoemde verzegelde kist (nummer 14) het volgende: "a Twee en twintig zilvere penningen gewaardeerd op twee en twintig gulden; b Twee verrekijkers, een paarle-moere koker, een zilvere reukdoosje op twee gulden; c Een rood portefeuille met zilver gemonteerd op vijf en zestig cents; d Een kopere doosje met een gesloten laadje op twee gulden; e Een zak met geld bestemd tot onderscheidene diensten, ter somme van honderd zeven en negentig gulden twee en negentig en een halven cents; f Zes ononderscheidene pakjes twee honderd zeven en zeventig gulden twee en zeventig en een halve cents; g In een zakje negen en veertig gulden tachtig cents; h In een dito vier en dertig gulden vijf en dertig cents."

In de lessenaar (nummer 15), waarvan de zegels ongeschonden waren: "a Een doosje met een zilver kettinge, dito knoopjes in aantal gewaardeerd op eene gulde; b Een dito met zilver hefje en rommel op twee gulden; c Twee dito met duiten op vijftig cents; d Een groot knipmes op twee gulden vijftig cents; e Een partij rariteiten op vier gulden. Er is op voornoemde kamer niets meer te inventariseren overge-

bleven."

"In een voorkamer, het uitzigt hebbende met twee ramen ten westen en eene ten noorden en aldaar gevonden: 1 Twee uittrektafels gewaardeerd op zeven guldens; 2 Een klein dientafeltje op eene gulde; 3 Een porceleintafel met mare blad op zes guldens; 4 Een paraplu op drie guldens; 5 Vijftien bruine stoelen op vijftien guldens; 6 Een gebronsde krussefix en eene bel op twee guldens; 7 Zestien zoo groote als kleine platen allen in lijsten achter glas op twaalf guldens; 8 Eene groote schilderij verbeeldende de Heere Jezus aan 't kruis op vijftien guldens; 9 Negen schilderijen met en zonder lijsten op achttien guldens; 10 Eene kleine hangklok op vier guldens; 11 Een spiegel met vergulde lijst op zes guldens; 12 Een koperen vuurbak en vloermat op eene gulde vijftig cents."

"In eene voorkamer, het uitzigt hebbende met een raam ten noorden over de akkers: 1 Een hoekrek met eenige rommel op een gulde vijf en twintig cents; 2 Een glaze kast drie guldens; 3 Een partij porceleine werk als kopjes, schoteltjes, borden en glaswerk op zeven guldens; 4 Een kantoorlamp op twee guldens; 5 Een zonnewijzer op eene gulde vijftig cents; 6 Een tafellaken en zeven servietten op tien gulden; 7 Vier en dertig porceleine borden, vijf schalen en een kwispedoor op negen guldens (een kwispedoor is een spuwbakje, HdW); 8 Drie en zeventig borden en veertien boterschoteltjes en eenige schalen op zeven gulden vijftig cents; 9 Een porceleine stel op eene gulde; 10 Een huisklok op zes guldens; 11 Een gebronsd krussefix op vijftig cents; 12 Een kooi met een kanarievogel op twee guldens; 13 Een lessenaar met eene lade en kastje waarop eenige boeken zes guldens; 14 Eenige rommelmandjes en potten op eene gulde tien cents; 15 Een kisje met timmergereedschap op eene gulde; 16 Een likeur (onleesbaar, HdW) op eene gulde vijftig cents; 17 Een theekistje op vijftien cents; 18 Drie stokken op drie guldens; 19 Een groote en kleine tafel op drie gulden vijftig cents; 20 Vijf stoelen op drie guldens; 21 Twintig platen met lijsten en glas op zeven guldens; 22 Elf schilderijen op elf guldens; 23 Een bureau op vijf guldens; 24 Een partij duiten en valsche geldspecien op vier guldens vijftig cents; 25 Eenige rommel in een lade op vijftig cents; 26 Een koperen kandelaar op twee guldens."

"In een achterkamer, het zigt hebbende met ene raam in den tuin: 1 Een hoekbuffet met enig glaswerk op twee-drie guldens; 2 Een opteken spiegel in twee schoofjes op eene gulde vijftig cents; 3 Een grijne kast op twee guldens vijftig cents; 4 Een partij boeken op veertig guldens; 5 Een knielbankje op eene gulde; 6 Een tafel op vijftig cents 7 Zes stoelen op vier guldens; 8 Drie schilderijen en twee lijsten op twee gulden vijftig cents; 9 Een bedpeuluw en twee dekens, twee gordijnen en twee kussens op vijf en veertig guldens; 10 Een hoeklessenaar op eene gulde."

"De eene midden-achterkamer, het uitzigt hebbende als de vorige: 1 Een lessenaar met een kastje op drie guldens; 2 Een doosje met een microscoop op eene gulde vijftig cents; 3 Een rek met glazen op eene gulde; 4 Een spiegel op eene gulde vijftig cents; 5 Een krusefix met een zilver beeldje op twee guldens; 6 Een barometer op drie guldens; 7 Een speeltafeltje op zeventig cents; 8 Een fauteuil en twee stoelen op drie guldens; 9 Drie schilderijen op zes guldens; 10 Een ledikant, behangsel een bed met peuluw, kussens en twee dekens op zestig guldens; 11 Twee beelden op dertig cents; 12 Eenige boeken op tien guldens; 13 Twee glasgordijnen op eene gulde twintig cents; 14 Een blaaspijp tang en schup op eene gulde vijftig cents; 15 Een zilveren plaatje en twee schilderijtjes op eene gulde vijftig cents; 16 Een tabakskistje op eene gulde vijftig cents."

"In de gang gevonden: 1 Een groote paant, gewaardeerd op zes guldens (een paant/ paander = een soort mand, HdW); 2 Een kooi met merel op eene gulde vijftig cents; 3 Een kooi met kanarievogel op vijftig cents."

"In de keuken gevonden: 1 Eene glazekast gewaardeerd op zes guldens; 2 Een partij glaswerk op vijf guldens en vijftig cents; 3 Twaalf tinne borden en vijf dito schotels op tien guldens; 4 Drie tinne bierkannen en twee tinne kandelaaren op twee guldens; 5 Drie koperen kandelaaren en twee koperen lampen op eene gulde vijftig cents; 6 Vier koperen blakers op twee gulden twintig cents; 7 Drie tinne waterpotten op twee gulden vijftig cents; 8 Een metalen vijzel op tachtig cents; 9 Twee zuster (Zeister?) pannen op twee guldens; 10 Twee koperen koffykannen drie koperen koffyketels op zeven guldens; 11 Een koperen waterpot op twee guldens; 12 twaalf tinne borden op zes guldens; 13 Drie koperen bakjes en pannetjes op eene gulde tien cents; 14 Twee koperen snuiters op veertig cents; 15 Twee porcelijne schotels, eenige dito kopjes en schoteltjes en eenige bierglazen op eene gulde vijftig cents; 16 Een zusterpan van koper, vier koperen ketels en eenig blikwerk op elf guldens; 17 Een schenklad op vijftig cents; 18 Een kolebak op eene gulde; 19 Twee schenkladbladen op guldens; 20 Vijf schilderijen op drie guldens; 21 Een spiegel

op eene gulde en twintig cents; 22 Een huisklok op vier guldens; 23 Twee kopere waterkannen op drie guldens; 24 Vier pond vlas op eene gulde zestig cents; 25 Vijf gordijnen op twee guldens; 26 Een schoorsteenkleed op zestig cents; 27 Eene tafel op eene gulde; 28 Drie stoelen op eene gulde twintig cents."

"**In de beneden keuken gevonden:** 1 Twee kistjes op eene gulde; 2 Een rek met tinne lepels, twee tinne visplaten en eenige tinne busjes op eene gulde twintig cents; 3 Een koffymolen op veertig cents; 4 Een kopere en twee blikke koffypotten op eene gulde vijftig cents; 5 Een partij messen op vijf guldens; 6 Een wateremmer op eene gulde; 7 Een ijzere rooster op tien cents; 8 Een tafel op vijftig cents; 9 Twee stoelen op vijftig cents; 10 Een tang schup en blaaspijp op eene gulde; 11 Eenige aardepotten op negentig cents."

"**Op den zolder in een slaapkamertje, ten oosten uitzijnde, gevonden:** 1 Een bedpeulw en toebehooren gewaardeerd op achttien guldens; 2 Twee roode gordijn op zeventig cents; 3 Een kistje met pruimen op eene gulde; 4 Een stoel en een mandje op zestig cents; 5 Twee blikke trommeltjes en een loode pot op eene gulde; 6 Twee krusfixen op vijftien cents."

"**In eene bovenkamer, het uitzigt hebbende met twee ramen ten noorden en ten westen en aldaar gevonden:** 1 Een kabinet gewaardeerd op twaalf guldens; 2 Een eike kist op vier guldens; 3 Een opgelegd tafeltje op twee guldens; 4 Een spiegel met vergulde lijst op eene gulde vijftig cents; 5 Een schilderij op veertig cents; 6 Eenige roodaarde potjes op zestig cents; 7 Dertien stoelen en een fauteuil op vier guldens en twintig cents; 8 Een rustbank op drie guldens; 9 Een verebed met toebehooren op twintig guldens; 10 Een hoop haver op veertig cents; 11 Twee mandjes met rommel op drie guldens."

In het hierboven onder nummer 1 genoemde kabinet vond men: "a Een zilvere peperbus en zilvere zoutvat op veertien guldens; b Drie en twintig zilvere vorken op vijftien guldens; c Zes en twintig zilvere lepels op honderd en vier guldens; d Vier zilvere zoutvaten op zestien guldens; e Een zilvere soeplepel op zeven guldens; f Zes zilvere mostaardpeltjes op drie guldens; g Drie douzijnen servietten op zes en dertig guldens; h Een douzijn tafellakens op dertig guldens; i Acht paar tafellakens op veertig guldens; j Zestien hemden op twee en dertig guldens; k Een katoene deken op vijf guldens; l Veertien kus-sensloopen op zeven guldens; m Eenige handdoeken op drie guldens; n Eenig ongemaakt linne op drie guldens vijf en twintig cents; o Veertien onderhemden op veertien guldens; p Zeven slaapmutsen op eene gulde; q Zes witte zakdoeken op drie guldens; r Vijf schoorsteenkleedjes op twee guldens; s Twee dumotte onderbroeken en een borstrok op eene gulde vijftig cents; t Een toga en drie nachtkrokken op eene gulde."

"**In een andere bovenkamer, uitzijnde met een raam ten westen:** 1 Een partij boeken gewaardeerd op honderd guldens; 2 Een eiken kastje en een dito tafeltje op eene gulde vijftig cents; 3 Een lange tafel op twee guldens; 4 Vier stoelen op eene gulde; 5 Een lantaarn op drie guldens; 6 Twee kagchels op zeven guldens; 7 Twee schilderijen op vijftig cents; 8 Eenig ijzerwerk, timmergereedschap, flesjes, klein kistje en een partij rommel op eene gulde negentig cents; 9 Een paar laarzen op drie guldens; 10 Een paar lakense jasjes, drie dito rokken, drie dito vesten en zeven dito broeken op vijf en veertig guldens; 11 Vijf britellen op tachtig cents; 12 Twee vlemme borstrokken op eene gulde; 13 Een mantel op drie guldens vijftig cents; 14 Een rotting op twee guldens (een rotting is een wandelstok van rotan, HdW).

"**Op den zolder gevonden:** 1 Een mangel gewaardeerd op acht guldens; 2 Eene pijs op eene gulde vijftig cents; 3 Drie stoelen op zeventig cents; 4 Acht lijsten voor schilderijen op eene gulde; 5 Een schram (?) in glasraam en eenig houtwerk op drie guldens vijftig cents; 6 Een springstok op vijftig cents; 7 Een rijzaal, halster en cingel op drie guldens; 8 Een groote hutkoffer en vliegekast op zes guldens; 9 Eenige potten en kruiken op eene gulde; 10 Zeven vogelkooien op eene gulde vijftig cents; 11 Een doos met hoed op vijf guldens; 12 Een bed peulw en toebehooren op veertien guldens; 13 Twee paar gordijnen op eene gulde; 14 Een spinnewiel en eenige dozen op negentig cents; 15 Een ladder en eenige handjes (?) op vijftig cents; 16 Een partij fruit op eene gulde."

"**In den kelder gevonden:** 1 Vier tonnen met ijzere banden en een dito zonder ijzere bande op zes guldens; 2 Drie potten op negentig cents; 3 Een kopere wasketel op tien guldens; 4 Een waskuip op drie guldens.

"**In den stal:** 1 Een bruin merriepaard op veertig guldens; 2 Twee sikken op twee guldens; 3 Een groen karretje met turf op dertig guldens; 4 Een paardetuig op dertig guldens; 5 Een rijzaal op drie guldens."

"**In de schuur of achterhuis:** 1 Twee honderd kruiken op tien guldens; 2 Een partij potten en pannen

op twee guldens; 3 Een partij brandhout op zes guldens; 4 Een partij hooi op zestien guldens; 5 Eenige manden en bakken op tachtig cents; 6 Een hoop steenkolen op vijftig cents; 7 Een waterton op zes guldens; 8 Twee mijten hout op vijftien guldens; 9 Eenig tuingereedschap op eene gulde."

Naast deze lijst van roerende goederen waren er ook nog papieren, betreffende onroerende goederen, vorderingen en schulden. Daarvoor was o.a. Willem Siepkens, schout te Rosmalen, ingeschakeld. Vooreerst was er "eene acceptatie van den eersten Maart 1822 ten lasten van Jan Baptist Mahie en Catharina Kivits, echtelieden, wonende te 's Bosch ten behoeven van de Heeren Adrianus van Lith, zijnde den overledene hiervoor genoemd en den Heer Abraham Josephus van Lith, den lastgever mede hiervoor genoemd, groot vier honderd guldens, jaarlijks op den eersten Maart te betalen, gedurende het leven van een van beiden en waarvan den overledene nog een half jaar en dus de som van een honderd guldens competeert" (= gerechtelijk toekomst).

Voorts zijn nog "enige papieren voorhanden waaruit schuldvorderingen ten behoeve des boedels schijnen te consistieren doch die wegens hunne onduidelijkheid en gebrekkigen inhoud alhier niet kunnen worden geïnventariseerd, zullende dezelve nader worden onderzocht dus hier gebragt voor memorie."

"Bewijzen van eigendom of papieren, waaruit blijkt dat den overledene bezat de volgende vaste goederen: Goederen in Alem gelegen: 1 Negen en negentig roeden dertig ellen hooiland het Molenkampke; 2 Zes en zestig roeden twintig ellen idem het Alemsbroek; 3 De helft van twee bunders negen en veertig roeden, idem de Nieuwe Waard; 4 De helft van een bunder negen en veertig roeden, idem, de Weikens; 5 Een bunder vier en zeventig roeden, idem, den Anker. Onder de gemeente Megen: 6 Een vierde in zes bunders zeven en negentig roeden hooiland de Megense Waard. Onder de gemeente Empel: 7 Negen en zestig roeden vier en zestig ellen hooiland bij het Slot."

Verder wordt er verklaard dat er "geen schulden ten lasten des boedels zijn dan alleen de begrafeniskosten, die echter thans nog niet bekend zijn." Als pastoor zijnde beheerde Van Lith uiteraard ook kerkelijke gelden. "En aangezien de overledene in zijn leven was administrerende kerkmeester der Roomsch Katholieke Kerk van Rosmalen, zoo worden alhier geïnventariseerd eenige gelden den rekwirant vermeende niet tot den boedel, maar uit onderscheidene daarbij gevoegde briefjes en door de verklaring der kerkmeesters Dirk van Lith, oud-molenaar, en Jacobus Heijmans, bouwman wonende te Rosmalen, alhier present deze mede ondertee-kend, tot voorschrevene kerk te behoren (...)."

Een aantal reeds geïnventariseerde gelden kwam dus de kerk toe. Het betrof hier: "1 De gelden gevonden in eene kist gestoken in eene tinne kan in onderscheidene zakken ten bedrage van vier honderd vijf en zeventig guldens twee en negentig en een halve cents; 2 Het zakje met geld hiervoor vermeld, gemerkt "van de kerk", acht en veertig guldens zeventig cents; 3 Een obligatie ter zake des koops gepasseerd voor schepenen van Rosmalen den negende January zeventien honderd drie en negentig ten lasten van Geert Westerlaken te Rosmalen groot een honderd guldens en rentende vier percento intrest."

Tot slot van deze zeer uitgebreide akte komt Abraham van Lith, *Roomsche Katholieke Pastor en Priester*, te Heerenveen aan het woord. Hij geeft Albertus van Lith, particulier uit Geffen, de opdracht om de hem toekomende nalatenschap te aan-

vaarden. Hij mag de roerende en onroerende goederen verkopen en moet alle schulden betalen. "Om alle schulden ten lasten des boedels tegen kwitantie te betalen en met de crediteuren te verrekenen en te vereffenen, en gemeenlijk alles te doen handelen en verrigten wat ten voorschreven einde zal vereischt worden".

D'n Blom vertelt

Harry Coppens

Wie in Rosmalen heeft hem niet gekend of op zijn minst van hem gehoord? *D'n Blom* was een markante Rosmalenaar - velen wisten niet eens dat zijn eigenlijke naam Wilhelmus van der Donk was-, een man met veel gevoel voor humor en voor velen die graag iets meer over *vruger* wilden weten, het juiste adres. Helaas is deze vraagbaak op 19 mei 1996 op bijna 90-jarige leeftijd toch nog enigszins onverwacht

In dankbaarheid gedenken wij

WILHELMUS VAN DER DONK
(D'n Blom)

weduwnaar van
Riek van der Heijden

eerder weduwnaar van
Mieke Teulings

Geboren 16 september 1906 te Rosmalen, overleden 19 mei 1996 in Mariaoord te Rosmalen, voorzien van het Sacrament der Zieken.

De plechtige uitvaartdienst werd gehouden op 23 mei in de H. Lambertuskerk te Rosmalen, waarna de begrafenis plaatsvond op de parochiebegraafplaats aldaar.

D'n Blom - zo stond Wim bekend in zijn dorp Rosmalen - was een man met een groot gevoel voor humor, die veel mensen plezier heeft bezorgd, terwijl zij zaten te wachten in zijn kapsalon. Hij was daar tot op hoge leeftijd werkzaam in het vak van barbier, dat hij als geen ander verstond.

Trots was hij op het feit dat "zijn" kapperszaak, die hij in 1932 begonnen was, door zijn zonen werd voortgezet.

Wim heeft een rijk leven gehad. Hij was een zorgzame vader met een brede belangstelling. Zijnduiven, zijn voetbalclub OJC, de Rosmalense mensen en Omroep Brabant hadden zijn bijzondere interesse.

Het was echter niet allemaal rozengeur en manenschijn; hij had heel moeilijke periodes na het verlies van zijn twee respectieve vrouwen. "Wie 't uurste weg is, is 't beste af", waren zijn gevleugelde woorden, gebaseerd op die droeve gebeurtenissen. Hij bedoelde daarmee dat het in een goed huwelijk altijd het zwaarste is voor de achtergebleven levenspartner.

Hij was heel trots op zijn kinderen en kleinkinderen en op "zijn" zaak.

Tot het laatst toe behield hij zijn spraakzaamheid en de charme van de humor. Ook in het verzorgingstehuis liet hij nog mensen lachen.

Zondag is hij plotseling overleden. Hij stierf op de manier zoals hij die altijd gewild had.

Een mooie, markante dorpsmens is heengegaan. Wij gedenken hem in dankbaarheid.

Voor uw medeleven bij het overlijden van onze vader en opa zijn wij u zeer erkentelijk.

Kinderen en kleinkinderen
Familie Van der Donk

overleden. Het *Lest best* was voor hem niet van toepassing. Zijn vrouw was hem immers reeds voorgedaan. Hij zelf vond, zoals dat ook op zijn bidprentje vermeld staat: "Wie het uurste weg is, is het beste af." Enkele maanden voor zijn dood heb ik zowat een hele middag bij hem doorgebracht, waar hij in kort bestek zijn hele leven nog eens de revue liet passeren.

Zijn familie

"Mijn vader", zo begon hij, "was Theodorus van der Donk, gehuwd met Lamberdina Blom. Hij overleed op 85-jarige leeftijd en mijn moeder had reeds haar eerste schreden naar de 90 gezet toen ook zij het hier voor gezien hield en afreisde naar het grote Onbekende, een reis die alle stervelingen vroeg of laat voor de boeg hebben. *Mèn ouders waare echt gin haauwkiendjes. Ge mot daor es keind mar geluk bè hebbe, want ge kunt ze zellef niej utzuuke, wor.* En als je weet, dat mijn moeder met haar achternaam Blom heette, dan zul je ook wel begrijpen hoe in aan die naam ben gekomen. Mijn ouders kwamen niet uit Rosmalen. Mijn vader kwam uit Vorstenbosch en mijn moeder is in Boxtel geboren. Ze hebben een tijdlang op een boerderijtje van Markgraaf in het Bossche Broek gewoond. En vandaar zijn ze terechtgekomen in Rosmalen op de boerderij van Jan Heijmans in het Sprokkelbosch, waar nu Gretje Heijmans woont. In die tijd werd in de zomermaanden al het vee iedere avond binnengehaald. Kunstmest bestond nog niet en de mestproduktie was hard nodig om de arme zandgronden te bemesten. De mestproduktie was in die jaren belangrijker dan de melkproduktie. Omdat het accent op de mest lag, die onmisbaar was voor de akkerbouw, werd de melkproduktie verwaarloosd, met als gevolg dat het rood-bonte of te wel het M.R.IJ.-vee lange tijd achter is gebleven bij het zwart-bonte vee. Ik had twee broers, Driek en Dorus, die heb jij nog wel gekend, en ook nog zes zusters. Bovendien zijn er nog drie op jonge leeftijd gestorven. Ik was de jongste en thans ook de laatste die nog in leven is."

Lagereschooltijd

"Van mijn schooltijd is me niet zo heel veel bij gebleven. De kleuterschool, die toen bewaarschool of kakschool werd genoemd, bezocht ik alleen maar af en toe. Ik ging er *heel nooit naor toe*. Dat was niet alleen omdat er zo weinig te beleven viel, maar ook omdat ik als jongste *kaol* verwend was door mijn zusters.

Het was er heel veel bidden en van die *zuute* liedjes zingen over Maria en het kindje Jezus. Ondeugende liedjes heb ik daar niet geleerd.

Ik weet ook nog wel dat ik toen net als de andere jongens een rokje droeg. Wij waren toen al unisex gekleed. Later droegen wij broekjes, maar die zagen er wel heel anders uit dan tegenwoordig. Aan die broekjes zat een *lèske*, waar je je armen door moest steken. Met drie knopen kon je dat *lèske* achter op je rug dichtmaken. En het zitvlak (*klep* genaamd) werd dan weer met knopen aan het *lèske* vastgemaakt. Dat gaf nogal eens problemen als je naar de w.c. moest. Volwassen mannen hadden vroeger ook klepbroeken, maar die hadden de klep voor.

Op de lagere school kwam ik bij meester Maréchal. Ik heb er nog een foto van.

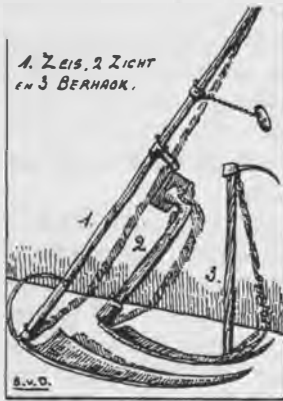
Onze Dorus heeft er nog een huis van gekocht. Die heeft dat huis laten zetten van de stenen die afkomstig waren van Fort Gewande. Dat is toen afgebroken en de stenen werden schoongemaakt. Driek van Lijssel en Gretje Voets hebben die stenen met karren hierheen gebracht. In dat huis op het *nonnenpad* (de Van Meeuwenstraat) heeft onze Dorus gewoond en later An Blom die getrouwd was met de Witte Vos (Jos). Het is nog maar net afgebroken en op die plaats staat nu een nieuw huis, waarin nu een kleindochter van An Blom woont.

Behalve bij meester Maréchal heb ik ook in de klas gezeten bij meester Noppen, meester van der Heijden en meester van de Laar. Meester Noppen was een broer van wethouder Noppen, de vader weer van Jan Noppen, die later ook wethouder is geweest. Meester Noppen, die later in Nijmegen is gesneuveld, was niet erg geliefd bij de leerlingen, want hij was heel streng en sloeg nogal hard met een liniaal op je vingers als hem iets niet zinde. De broer van meester Van der Heijden was onderwijzer op de Kruisstraat en is later naar Nederlands-Indië gegaan. Maar ik moet zeggen dat ik toch *gère* naar school ging. Misschien ook wel omdat ik vrij goed kon leren. Verder weet ik me van die lagerschoolperiode weinig te herinneren."

Het boerenbedrijf

"Ik heb je al verteld dat onze vader een boerderij had. Hij boerde een beetje en ging ook nog werken bij een andere boer, want met zijn eigen boerderij kon hij de kost niet verdienen. De kinderen moesten al op heel jeugdige leeftijd de helpende hand bieden. Machines waren er nog niet en kinderen waren er genoeg. Ik moest dus ook meewerken, net als alle andere kinderen. In het voorjaar moest je mestbreken, de gierkelder moest leeggepompt worden (dat was toen ook nog handwerk) in de gierton, die op een erdkar was geplaatst waarmee de vloeibare mest over het land werd uitgereden. In een iets latere periode werden er aardappels gezet, iets wat toen ook nog handwerk was. De kinderen moesten dan de aardappels ingooien. In de zomer moest je natuurlijk de oogst mee binnenhalen, wat inhield dat je het met de zicht gemaaid koren moest binden. Ook bij het hooien werd je ingezet voor het lichtere werk. In het najaar werden de aardappels gerooid en door de kinderen opgeraapt. Men gebruikte dan altijd drie manden: één voor de grote aardappels, die voor de consumptie bestemd waren, één voor de hele kleine die meestal dienden voor varkensvoer en één voor de tussenmaat, zettters genaamd, die bewaard werden als pootgoed voor het volgend jaar. Omdat kinderen bij het aardappels rooien onontbeerlijk waren, kregen de kinderen van school aardappelverlof. En als op het einde van de herfst, die dan al winterse trekjes begon te vertonen, het melkvee (het *leeg* vee bleef langer buiten) op stal werd gehaald, konden kinderen helpen met het voederen, de groep uitkruien, de bieten schoonmaken en snijden en de groteren met het melken van de koeien. Ik moet eerlijk zeggen dat ik het *nooij din*. *Ik had er ginne kèk op. "Mar nooij gedaon, is ok gedaon", zin ons moeder altijd.*"

Vrije tijd

"Naast het werken was er ook nog wel eens tijd om te spelen. Maar speelgoed zoals we dat tegenwoordig kennen, was er nauwelijks. In een bepaalde tijd van het jaar werd er geknikkerd, gereept en met pindollen (koekerellen) en haktollen gespeeld. Ook maakten we zelf schietbussen en katapulten. En voor vele spelen, zoals bijvoorbeeld verstoppertje, buut-buut vrij en boompje wisselen, had je niets nodig. Wel hadden wij thuis een beugelbaan, die we zelf hadden gemaakt. Wij hadden een perceel grond in het Hommelenbosch, dat vlak bij de Buundersteeg lag en waarvan de grond niet uit zand, maar uit klei bestond. Geen zware

klei, maar lichte klei die zavelgrond werd genoemd. Die klei haalden wij bij beetjes naar ons huis en gooiden we vervolgens *op den dries*. Die werd nat gemaakt en dan *berrevoets* aangestampt, net zolang tot hij *goed tøj waar*. Daarna lieten we hem een week liggen. De baan was ongeveer 10 meter lang en een paar meter breed. Op ongeveer 8 meter van de startlijn werd een ijzeren ring (een oude kapotte beugel, waaraan vroeger de koeien op stal stonden) ingegraven. We hadden twee houten ballen en met een plat stuk hout probeerden wij de bal door het poortje te stoten. Ik speelde dikwijls met Jan van Martens (Heijmans) en Hein en Jan van Tuil. Wie het poortje vanaf de meet raakte, kreeg een punt. Ging hij door de beugel, dan kreeg je twee punten. Wie het eerst 13 punten had, was winnaar. Wij speelden hier meestal om een rondje en de winnaar mocht een pintje bier in ontvangst nemen. Nu hadden wij geen echte beugelbaan. Echte beugelbanen waren overdekt, met drie zijden dichtgetimmerd. Ook werden de ballen geworpen. Deze beugelbanen kwamen vroeger in de kleinste dorpen voor en stonden in het algemeen vlak bij het plaatselijke café. Behalve gebeugeld werd er toentertijd ook *schreÿke gegooid*. In een van de *Rosmalla's* heb jij daar al over geschreven. Wij speelden ook dikwijls steentje jagen. Daarbij werd een steen rechtop gezet, waarop 6 centen werden gelegd. We speelden met z'n tweeën. Op een meter of acht van die steen werd een streep getrokken en vanaf die streep werd om beurten met een steen naar die steen met daarop zes centen gegooid. Werd hij geraakt, dan lagen de centen op de grond. En dan mocht de winnaar de munten die met de *leeuwkes* of met de centen (van te voren was bepaald wie wat mocht nemen) nemen. Met de resterende centen werd dan weer verder gespeeld tot de centen op waren. Dan werden opnieuw zes centen op de steen geplaatst. Zo ging het spel door tot een van de twee *keps* (= blut) was."

D'n Blom wordt kapper

"Toen ik van school af was, hielp ik de eerste tijd mee op de boerderij en onze vader verdiende links en rechts wat bij met knippen en scheren. Een kapperszaak hadden we toen nog niet. Wat later werkte ik bij de stratenmakers, maar ik ging dikwijls met mijn vader mee. Als er iemand was gestorven, werd hij altijd nog geschoren. En dat is trouwens nog zo. De eerste man die ik geschoren heb, was toen al dood. Pijn heb ik hem zeker niet gedaan en over het resultaat heb ik hem ook niet horen klagen. Vanaf die tijd heb ik me steeds verder bekwaamd. En niet om te zwetsen, maar ik had het gewoon in mijn vingers en ik had het dikwijls druk met knippen en scheren. En toen Driek Wassenberg, die schoenmaker en kapper was, in 1932 nog heel jong kwam te sterven, zei Huub Pennings dat ik die zaak moest overnemen. En ik ben toen begonnen in 't Bont Perdje. Nog niet voor mezelf. Ik werkte toen een paar dagen in de week voor de vrouw van Driek Wassenberg, die daar nog woonde. En toen zij ermee ophield omdat geen van haar kinderen kapper wilde worden, ben ik voor mezelf begonnen in het dubbelhuis in de Dorpsstraat tegenover De Graaf. En De Graaf heeft gebouwd op de plaats van 't Bont Perdje, dat ze helaas hebben afgebroken. Op mijn zaak stond toen met grote letters *Coiffeur*. Die naam had *den Tjé* meegebracht van die kapper Subiki uit de Stationsstraat. Dat was een Duitser, die in een van de huizen van de *Zwarte Creij* woonde. In een van die huizen heeft ook *Nolle Meties*, de groenteboer, gewoond. Subiki is in die tijd gestorven.

Ik ben dus kapper geworden zonder vakopleiding, maar ik heb het vak gewoon geleerd vanuit de praktijk zonder ook maar één diploma. En een vestigingsvergunning was toen ook nog niet nodig. Dat is later pas gekomen. Ik geloof in 1936, en ik ben in 1932 begonnen. In 1957 ben ik hier begonnen, waar mijn zoons nu hun zaak hebben. Ik knip af en toe nog wel eens een of andere oudere klant, die nog tevreden is met een ouderwets kapsel, en soms veeg ik nog wat haren op en *buurt dan gèire* nog wat met sommige klanten."

Vrijtijdsbesteding?

"Zoals met alles is er ook op kappersgebied heel wat veranderd. Het was vroeger gewoon de hele week, van maandag tot en met zondag, werken geblazen. Vakantie bestond toen nog niet en van ontspanning hadden we ook nog nooit gehoord. De mensen gingen, zeker in de winter, vroeg naar bed. Tegenwoordig beginnen ze pas te leven na 12 uur, maar wij hadden er dan al een paar uur slaap op zitten. Ook op zondagmorgen werkte ik nog dikwijls van 8 tot 12 uur in de zaak. Om zeven uur ging ik naar de eerste Mis en na afloop liepen degenen die geknipt wensten te worden, hard naar de zaak om het eerst aan de beurt te zijn. In die tijd was werken op zondag niet abnormaal en heel veel winkels waren op zondag voor de middag ook open. En waren ze al dicht, dan kwamen ze nog dikwijls achterom. Pietje Creij (kruidenier) en Jo Verstegen (slager) waren dan altijd open. Toen Em Creij nog in de winkel stond, kon de jeugd er ook in de namiddag nog terecht voor snoep. Onvoorstelbaar hoeveel je nog voor een cent (ja zelfs een halve cent) kon kopen. Vooral als Riek, de dochter van Em, in de winkel stond.

Vrij hadden we eigenlijk nooit. Op maandagmorgen begon de volgende week weer. En vrij zoals op de dag van vandaag kenden we gewoonweg niet. En van sporten was toen nauwelijks sprake. We gingen wel eens naar het voetballen kijken. Het voetbalterrein lag toen op de Smidse Hoef op de plaats waar jullie hebben gewoond en waar nu de Coelenborgh staat. Toen voetbalden daar o.a. Dirk den Bies, Bèr Linnenbank, Jo Verstegen en Harrij Lambermont. Ik weet nog dat ze na lang oefenen ten langen leste in Orthen voetbalden. Jo Verstegen was toen keeper. Op een gegeven moment stonden ze met 6-0 achter en Jo Verstegen kreeg zo'n beetje de schuld. 'Maar', zei Jo, 'zien jullie dan niet dat ze allemaal naar mij schuppen?' Heel veel mensen denken dat wij op zondagavond altijd in het café lagen, maar we kwamen er heel weinig. We gingen wel eens een partijtje biljarten bij Bert den Haan in 't *Huukske*, waar later Hasje van Dijk ingekomen is. Het biljart dat daar stond liep zó af dat de bal ooit zo terug kwam rollen zonder dat je de band geraakt had. Dat stond *met d'n dijk mee*, denk ik. En daar hield je dan ook rekening mee. En we kwamen wel eens laat in de nacht thuis, maar je kon altijd naar binnen, want de deuren waren nooit op slot. Onze vader sliep als een os en hoorde ons nooit, maar ons moeder had ons al lang gehoord. Je moest ook wel doof zijn als je dat gepiep van de deuren niet hoorde. Drie huizen verder werden ze er nog wakker van. En als we ons dan afmeldden, vroeg hij: 'Drika, hoe laat is het?' Maar ons moeder redde ons en zei dat het half twaalf was. De tijden waren heel anders dan nu. Maar wij hebben net zoveel plezier gehad als de jeugd nu. Ik denk dat we nog een mooiere jeugd hebben gehad. Je was met minder tevreden. Je moest wel, want je had niet zoveel geld te verteren als de jeugd van vandaag. En tegenwoordig hoor je van drugs en XTC-pillen, maar wij hadden alleen maar bier."

Biechten en bidden

"Je moet niet vergeten dat iedereen op Zondag naar de kerk ging en soms zelfs een paar keer. Met Kerstmis en Pasen zaten we zowat de hele dag in de kerk. En minstens één keer in de maand moest je gaan biechten. Dat vergaten we weleens. En dan zei onze vader dat het weer hoogste tijd was dat we weer eens gingen. "*Gaode gè zelf mar eens*", zei ons moeder dan wel eens. Die was niet zo fijn.

De eerste Communie was heel plechtig in de kerk, maar thuis was er zeker geen feest. Je kreeg een nieuwe broek, een pet en soms schoenen. Die had je toch nodig. Tegenwoordig huren ze soms een café af en wordt er tot laat in de avond ge-feest. Maar in de kerk zie je ze dan niet of nauwelijks meer. O ja, wij hadden in die tijd ook nog Catechismus. Door de week moesten we dan bijna iedere dag om 8 uur op de Zusterschool zijn. En op zondag van 2 tot 3 in het klooster. De pas-toor gaf die les en die nam je daarna mee naar de kerk waar om 3 uur het Lof begon. Het Lof is toen verzet voor het voetballen, want onder het Lof mocht niet worden gevoetbald. Door de week was er dan nog de Heilige Familie voor de mannen en ook voor de opgroeiende jeugd en de Congregatie voor de vrouwen, die als ze trouwden, lid af waren. Op de bidprentjes uit die jaren stond ook dikwijls ver-meld hoe lang ze lid waren geweest van de Congregatie of van de Broederschap van de Heilige Familie. Maar dat is allemaal een zachte dood gestorven. Net zo

goed als *pesjonkele* (afgeleid van portiuunculen) op Allerzielen. Dan kon men aflaten verdienen voor overledenen. Voor iedere aflaat moest je in de kerk zesmaal het Onze Vader en Weesgegroot en het Ere zij den Vader bidden, dan naar buiten gaan en weer terug in de kerk en dit telkens herhalen. Deze aflaat zou ontstaan zijn in 1216 bij de inwijding van het portiuunculakapelletje in Assisi). Maar ik moet eerlijk zeggen dat ik daar nooit aan meegedaan heb. Zo is er in de loop der jaren veel veranderd. Niet dat het vroeger allemaal goed was en dat er nou niks meer deugt. Iedere tijd heeft zijn eigen gebreken en zijn goede kanten. Over 25 jaar gooien ze misschien een heleboel dingen van vandaag weer overboord."

Jongens en meisjes

"Als je ziet hoe de jongens en meisjes nu met elkaar omgaan en je vergelijkt dat met vroeger toen ik nog zo jong was, is dat toch wel een hemelsbreed verschil. In het algemeen begonnen de contacten op latere leeftijd dan tegenwoordig. Bij ons begon er pas leven in de brouwerij te komen toen we een jaar of achttien waren. Ik denk dat ik al twintig was toen ik voor de eerste keer in Nuland kwam, waar het toen kermis was. Op de Kruisstraat was het toen ook nog apart kermis en stond de mallemlen midden op het kruispunt. Dan werd er ook gedanst. En gedanst werd er alleen met de kermis en bij Gouden Bruiloften. Dan werd er gedanst op *d'n dorseeerde* of op *d'n deel*. Niemand had ooit dansles gehad en we sprongen zo maar een eind weg. Als je dan een beetje gevoel voor muziek had, ging het nog wel. Maar sommigen dansten gewoon tegen de draad in. Maar ja, het ging meer om het vasthouden dan om het dansen. En met de kermis moesten de meisjes al vroeg thuis zijn, of vader of moeder moesten er bij zijn. Die hielden dan zo'n beetje toezicht. Maar om een uur of tien brachten wij de meisjes naar huis en verder niks hoor."

Twee huwelijken

"Mieke, mijn eerste vrouw, heb ik leren kennen toen ze nog bij Philips werkte. Die stapte altijd op de bus achter de brouwerij van Orije Versteegen en daar werden ze 's avonds ook weer afgeleverd. Tieske de Veer en ik kwamen van het lijkbidden en ik had nogal wat bier op en ik moest nog even bij den Trul zijn. En toen kwamen net die meiden die in Eindhoven waren wezen werken, de straat op. Ik kende ze wel zo ongeveer en ik zei: '*Ik loop 'n endje mee ulliej op.*' En dat heb ik ook gedaan. Zo is het begonnen en ben ik aan Mieke geraakt. Later ben ik hertrouwd. Maar dat gaat dan toch wel heel anders. Je kijkt eens om je heen waar er nog ergens zitten. Bij de eerste keer ontmoet je elkaar op de kermis of op een feestje. Maar na de dood van Mieke ging dat heel anders. Onze pastoor vond van niet. Ik zei toen dat hij niet moest praten over dingen waar hij geen verstand van had. En je moet niet vergeten dat die verkeringen van vroeger heel wat anders waren dan die van vandaag. Je had zelfs niet veel mogelijkheden om alleen bij elkaar te zijn. En ik moet zeggen dat ons moeder er toch niet flauw in was. 'Ze moeten maar op elkaar letten', zei ze. Wordt men te strak gehouden, dan loopt het dikwijls mis. Het is net als met een hond die altijd aan de ketting ligt en die de grootste ongelukken maakt als hij eens een keer los is.

Ik ben 8 jaar met Mieke Teulings getrouwd geweest. Ze was pas 33 toen ze stierf. Ze is gestorven aan buikvliesontsteking en in deze tijd zou ze dat wel overleefd hebben. Ik had toen twee kinderen, Henny en Willy. Binnen het jaar ben ik toen hertrouwd met Drika van de Heyden, die toentertijd bij Bert van der Plas werkte. Met haar ben ik nog 42 jaar getrouwd geweest en heb ik

nog drie kinderen gekregen, Mieke, Frans en Hans. Helaas is zij in 1987 gestorven."

Armoede

"En als ik zo terug kijk, wat is er dan toch een hoop veranderd. Toen ik nog thuis was, werd er aan verjaardagen weinig of geen aandacht geschonken. De verjaardagen van mijn eigen kinderen werden wel niet vergeten, maar, zoals ze later zelf zeiden, die waren vlug afgehandeld. We kregen een beschuit met appelmoes en kaneel en daarmee was de kous af. De verjaardagen van ons Mieke en onze Frans lagen vlak bij elkaar. Mieke had net zo lang geschooid om 'n paar rolschaatsen dat haar moeder overstag ging. Maar ze moest ze wel delen met onze Frans, die een paar dagen later jarig was. Maar ja, de mensen waren arm in die tijd en je zag ook niet anders. Tegenwoordig worden ze volgepropt met cadeaus. Je weet gewoon niet wat je ze moet geven. Als je vroeger al iets kreeg, was het meestal iets wat je heel hard nodig had. En zelfs dat konden veel mensen niet bekostigen. Ik weet nog dat onze Frans een nieuw pak had en Corrie van onze doodarme buurman *had bekant gin boks mèr aon z'n kont*. Ik had het er op een zondag over met Frans van Antwerpen en stelde voor om samen een pak te betalen voor Corrie. 'Och', zei Frans, *'zeg mar dè ze vur dè jungske 'n pak kan kopen en dè ze de rekening naor mèn kan sturen.'* Veel mensen van deze tijd kunnen zich nauwelijks voorstellen dat er zo'n armoede was. Met hard werken mocht je blij zijn als je het hoofd boven water kon houden."

De kennismaking met Drika

"Voor feesten en uitgaan zoals tegenwoordig had men geen geld. Ook de trouwdag werd nauwelijks gevierd. Ik ben tegelijk getrouwd met ons Dore. Ik trouwde met ons Mieke 's morgens om half acht, maar d'n tweede keer in 1945 om negen uur. Na de Mis werd er 'n *bèkske* koffie gedronken en ging men weer aan het werk. Nadat mijn eerste vrouw was gestorven, ben ik via Jan Teulings, die toen *vreej* met Kaat van Has Artjes (van Nuland) aan Drika gekomen. Hij kende Drika, die uit Heesch kwam, nog van de tijd dat ze bij Harrie van der Hagen diende en die schuin tegenover Has Artjes woonde. Hij kwam 's avonds bij mij en zei dettief nog een goede vrouw voor mij wist. Ze diende toen al bij Bert van der Plas. Maar ja, ik had die meid mijn leven lang nog niet gehoord of gezien en ik kon moeilijk bij Bert van der Plas aan de deur gaan hangen. Maar nou wist ik dat de vrouw van Jan van Hirtum haar zuster was. En Jan kwam nogal eens bij ons in de zaak. En toen vroeg ik hem of hij er niet eens voor kon zorgen dat ik haar eens kon spre-

ken. 'Dè kan mekkeluk', zei Jan, 'want ze gù 's Zondags altèd naor 't Lof en dan kumt ze altèd eefkes bij mèn aon. Maar ene keer in de maand gù ze op Zondag naar Heesch.'

Toen ik op klaarlichte dag eens met haar stond te praten, kwam net Rien Kappen voorbij en die riep: 'Hé, wat zie ik daar?' En nog diezelfde avond zei hij tegen M'rie van Bert van der Plas (tante M'rie voor hem): 'Weet je met wie Drika in 't Ven stond te praten? Met d'n Blom. Die zul je wel gauw kwijt zijn.' Zij was er helemaal niet blij mee. 'Och', zei Drika, 'zo ver is het nog niet.' Maar het is er wel van gekomen. En ik ben er nog vele jaren gelukkig mee getrouwd geweest."

Levensomstandigheden op het boerenbedrijf

"Als ik nu terugdenk aan vroeger en aan de vele veranderingen die tot op de dag van vandaag hebben plaatsgevonden op allerlei gebied, dan is dat zeker voor de jongeren nauwelijks voor te stellen. Vele gewoontes, gebruiken, gezagsverhoudingen etc. zijn alleen maar te begrijpen als je kijkt naar de levensomstandigheden vroeger, die enigszins overeenkomen met die van Derde-Wereldlanden nu. Jammer dat vele goede dingen verdwenen zijn, maar tegelijkertijd moeten we blij zijn met de verbeterde werk- en levensomstandigheden in onze tijd. Over hoe er gewerkt werd op de boerderij en over gewoontes en gebruiken uit diezelfde tijd wil ik wel het een en ander vertellen. Het zal wel niet overal hetzelfde zijn geweest en ik zal zeker hier en daar wel iets vergeten, maar ik denk toch dat het wel de moeite waard zal zijn om er kennis van te nemen.

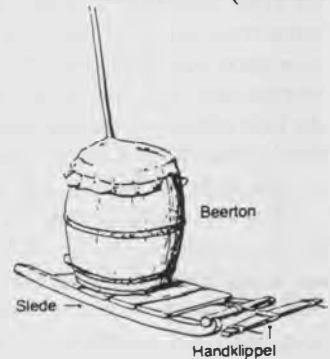
Als ik het heb over werkzaamheden, gebruiken, gewoontes enz. moet je niet vergeten dat in het begin van deze eeuw de mensen in hoofdzaak als boer of arbeider de kost verdienden. Vandaag de dag is het boerenbedrijf sterk gemechaniseerd, maar toen was het handwerk en het hele gezin werkte mee. De meeste boeren hadden maar een klein *gedoetje*. Deze keuterboeren, zoals ze werden genoemd, wisten slechts met veel moeite en hard werken het hoofd boven water te houden. Omdat de keuterboer te weinig weiland had, zag je dikwijls vrouwen of grotere kinderen die koeien de graskanten langs binnenwegen lieten afgrazen (*koeien huujen*). Net zo goed als de boeren had iedere arbeider een moestuintje en hij hield ook een varken voor de slacht. Een koe had men niet, maar wel dikwijls een of meer geiten. In de volksmond sprak men in dezen van *armeluiskoeien*. In de oogsttijd hielpen de keuterboeren dikwijls de grote boeren. In die tijd had een grote boer een stuk of twaalf koeien, wat leeg vee (niet productief), twee zeugen, een fokzeug en een voor de slacht, en een of twee trekpaarden. Voor hun werk bij de grote boeren ontvingen ze meestal geen loon. Er werd, zoals men zei, met *toew* beurzen betaald, hetgeen wil zeggen dat die boer bijvoorbeeld zijn land omploegde of anderszins.

Als het vee in het najaar op stal stond, werd er 's morgens *gestrauwd*. Dat strauwen hield in dat de mest die achter onder de koe lag naar de potstal ver-

dween. In een later stadium kwam de mest in de groep terecht en vervolgens werd hij met de kruiwagen op de mesthoop gedeponerd. Nadat de mest was verwijderd, werd de ligplaats van de koeien van een nieuw laagje roggestro voorzien. Met behulp van een snijselbak had men eerst een paar gerven (schoppen) stro met het snijmes tot kort haksel gesneden. De koeien die 's morgens en 's avonds werden gevoederd, kregen dan hooi (ook wel haverstro), *pisknollekes* of voederbieten. Die pisknollekes stonden in het najaar nog op het land en het pisknollekes trekken (*gruun plukken*) was geen leuke bezigheid, omdat het meestal koud en nat was. Als die op waren, begon men aan de voederbieten, die ingekuild waren. In de *peejkaol* werden ze schoongemaakt en daarna werden ze in stukken gesneden met het *peejmachien*.

Ook was de winter de aangewezen tijd om te dorsen. Heel vroeger gebeurde dat met de dorsvlegel, maar vanaf het begin van deze eeuw kwamen de dorsmachines steeds meer in gebruik, waarbij een paard op de aangebouwde manege voor de trekkracht zorgde. Rond 1925 werden deze weer vervangen door machines die door een elektromotor in beweging werden gebracht. Met behulp van een kafmolen werd het koren van het kaf gescheiden. Met het kaf van de haver werden de matrasdekken gevuld. Ook uit de buurt kwamen dan dikwijls vrouwen om een *tijk* te laten vullen. Haverstro diende ook als veevoer. Roggestro gebruikte men niet alleen als *strauwsel*, maar het diende ook als dakbedekking op korenmijten en paraplu's. Bij deze paraplu's kon men het hele dak opkrikken en ook weer laten zakken tot de gewenste hoogte. Dat roggestro kon men niet zomaar gebruiken voor dakbedekking. Dat moest eerst geschud worden. Men nam de schoof(schob) stro aan het kopeind, de dunne kant waar de aren zaten tussen beide handen. De wis (de band die de schoof bijeenhield) werd eerst verwijderd en door een tiental keren de schoof naar boven en dan weer naar beneden te rukken werden onkruid en de gebroken halmen verwijderd en bleven alleen de goede halmen over. Het dikke eind werd vervolgens gaaf geschud en weer voorzien van een wis, waarmee het gebruiksklaar was voor dakbedekking. In het voorjaar werd de mest uitgereden (zie de *Rosmalla* van december 1998) en werd ook de gierput geledigd. Heel vroeger werd de gierton op een slede gezet en met een gieremmer werd de gierput leeggeschept. Van het landelijk luchtje als de boer aan het *beren* was (gier werd ook wel *beer* of *mozik* genoemd) was tot in de verre omtrek te genieten. In een later stadium werd de gier opgepompt met de gierpomp en in een grote gierton van 500 of 1000 liter, die op de *erdkar* stond, naar het land gereden en verspreid. Daarna werd het land bewerkt en ingezaaid en werden de aardappels gepoot. Daar er van onkruidbestrijding nog weinig bekend was, moest er dikwijls geschoffeld worden en moesten de voederbieten (*peejen*) gedund worden. Elk gewas werd op gezette tijden geoogst. Voor het gras gebeurde dat met de zeis en voor het koren met de zicht en de *berhaok*. Van tevoren werd de zicht goed ge-

wet (gescherpt) en de zeis *gehaord* (gescherpt op een *haorpin*; met een speciale hamer werden de bramen platgeslagen). Wat het oogsten en de kwaliteit betreft was men in sterke mate afhankelijk van het weer. We zeggen niet voor niets dat je moet hooien als de zon schijnt. Bij aanhoudend slecht weer ontkiemen de korrels in de aren en daalt de waarde aanzienlijk. Ook het hooien nam vroeger veel tijd in beslag. Na het maaien moest het *gewèind* (gekeerd) worden, daarna *gedaond* (op een rij leggen) en vervolgens geopperd (opgehoopt). Ook het laden en lossen van de hoogkar was een heel karwei."

De winter op de boerderij

"Als tenslotte op het einde van de herfst het *gruun* was geplukt en het varken geslacht (zie *Rosmalla* 4-4 (1994)) was het oogstjaar voorbij en diende de winter zich aan. Voor de boer brak nu een vrij rustige periode aan. Om licht en vuur te sparen ging men al vroeg naar bed. Het hele huis was tegen de morgen afgekoeld en daarom werd 's morgens begonnen met het aanmaken van het vuur in de haard en wat later van de kachel. Tegenwoordig hoef je de thermostaat maar even omhoog te draaien, maar ik denk dat velen niet zouden weten hoe ze een kachel aan moeten maken. Hout was hierbij onmisbaar. Het speelde in die tijd een heel belangrijke rol voor van alles en nog wat. Het diende voor de verwarming, het klaarmaken van het eten en de koffie, maar ook voor wat voor het vee gekookt moest worden.

Zo goed als iedereen liep op klompen, door de week en 's zondags. Een mannenklomp verschilde qua vorm duidelijk van een vrouwenklomp, die meestal ook nog was voorzien van riempjes over de voet. De klompen werden ook regelmatig geschuurd met kalk en zand en daarna gedroogd op een rek in de zomer en bij het vuur in de winter. Hout was ook nodig om de weilanden te omheinen, want men kende nog geen prikkeldraad. Er waren zelfs houten ploegen en kruiwagens. En bij ieder huis stond wel een mustermijt met hout, dat gekapt werd langs sloten.

Ook de voertuigen uit die tijd, de *erdkar* en de *hoogkar*, waren van hout. Met de *erdkar* vervoerde men stalmest, aarde, aardappelen,

voederbieten en allerlei dingen waarvoor geen grote laadruimte nodig was. Doordat men een erdkar kon kiepen (*te heuj stoten*), kon men de hele lading ineens lossen zonder gebruikmaking van schop of riek. De *hoogkar* was groter en diende voornamelijk voor het binnenhalen van hooi en koren. Ook werd de hoogkar soms gebruikt bij het ten doop gaan en ook werd dikwijls het lijk met de hoogkar naar de kerk vervoerd."

Andere gewoontes en gebruiken

"Naast de drukke werkzaamheden het jaar door kende men ook vele gewoontes en gebruiken, waarvan de meeste thans tot het verleden behoren. Zo was het bij een geboorte de gewoonte dat de boreling, binnen een week, naar de kerk werd gedragen door buurvrouwen of tantes om gedoopt te worden. Soms vond het vervoer

ook plaats met de hoogkar en werd er na de doop een bezoek gebracht aan het dorpscafé. De kleine werd intussen zoet gehouden met een kleine *frot* of *fiep* (ook wel eens *neptiet* genoemd), wat niet meer was dan een *lèpke* met suiker. De buurt en de familie kwamen niet met lege handen op kraamvisite en men sprak in dezen van *mi de krommen errem* (ook: *kromme slip*) *gaon*. Onder de schort of in een mandje had men dan een cadeautje voor de kraamvrouw. Meestal iets eetbaars om aan te sterken. Een paar weken na de geboorte moest zij naar de kerk om haar kerkgang te houden om gezuiverd te worden van zonde. Van welke zonde, heb ik nooit begrepen. Is het op de wereld brengen van een kind soms zonde? Ons moeder zei wel eens: "*Laot onze vodder mar eens gaon. Diej hè meer op z'ne kerfstok ès ikke.*" Bij zo'n kerkgang zat de kraamvrouw al voor de doordeweekse mis vooraan in de kerk onder een zwart doek, *follie* (falie) genaamd. Na de mis werd ze door de pastoor of kapelaan met een brandende kaars in haar hand en de hand aan de manipel of aan de tip van het priesterkleed, naar de trappen van het altaar geleid. Na enkele gebeden mocht ze weer naar haar plaats terug of liep ze mee naar de sacristie en gaf ze wat geld aan de pastoor en de koster."

Leugenbaar

Over gewoontes bij dood en begrafenis rond 1930 is reeds uitvoerig ingegaan in *Rosmalla* 4-3 (september 1994), maar van een *leugenbaar* had ik toen nog nooit gehoord. D'n Blom vertelt hierover het volgende. "In die jaren waren er geen koelcellen en een mortuarium kende men zeker niet. Je kunt begrijpen dat het met name in de zomer door de lijklucht in huis niet uit te houden was. Daarom liet men het lijk al van te voren in het graf zakken. Op de dag van de begrafenis stond op de lijkbaar een lege lijkst. Vandaar de naam *leugenbaar*.

Het kruis en het kruisteken speelden in die tijd een grote rol voor de gelovigen. Wordd bijvoorbeeld een nieuw brood aangesneden, dan werd over de onderkant van het brood met de punt van het mes 'n kruisteken gemaakt. Bij onweer moesten wij het bed uit en besprenkelde mijn vader, uitgerust met wijwater en een palmtakje, de hoeken van het huis. En bij iedere donderslag werd er een kruisteken gemaakt. Ook had men een speciale beschermheilige die werd aangeropen.

Het sanitair gebeuren speelde zich in die dagen af in een teil. Als deze was gevuld met koud water, 'aangelengd' met een keteltje warm water, kon de wekelijkse wasbeurt beginnen. Met deze teil water werd de hele familie behandeld. Eerst de meisjes en dan de jongens. En bij het binnenhalen van de oogst en het dorsen stond een emmer water bij de put en werden gezicht en handen van vuil ontdaan om zich weer enigszins toonbaar te maken. In de zomer konden de jongens nog wel eens een keer gaan zwemmen in de wetering. Je onderbroek achterste voren en om je af te drogen gebruikte men zijn hemd."

Met het hele gebeuren rond de huisslaching hebben we al kennis kunnen maken in *Rosmalla* 4-4 (december 1994). In grote lijnen is dit zijn verhaal. Om het voor iedereen prettig leesbaar te houden, heb ik slechts mondjesmaat in het dialect geschreven, maar je zult wel begrijpen, *d'n Blom* kennende, dat hier alleen *Rosmolles* is gesproken, een taal waarmee ik ook aardig uit de voeten kan. *En vur oew moedertaol hoefde oew èige niej te skaame, net zo min ès vur oew moeder.*

Van klooster tot psychiatrisch ziekenhuis 28

J.C.M. Poelman

In *Rosmalla* 7-3 (1997), pag. 34 en volgende hebt U kunnen lezen welke moeilijke tijden de Zusters van Coudewater doormaakten in de zeventiende eeuw. Na de inname van Den Bosch door de Staatsen in 1629 werd het klooster Coudewater namelijk reeds ten behoeve van de Republiek der Verenigde Nederlanden verbeurd verklaard. De Paters en Broeders moesten onmiddellijk het klooster verlaten, terwijl de zusters er mochten blijven wonen totdat de laatste zou zijn gestorven. Maar de macht van het geld vermocht ook in die tijd reeds heel veel. Door middel van steekpenningen wisten de paters en broeders gedaan te krijgen, dat zij er pas in 1652 definitief uitgezet werden. Slechts één priester mocht sindsdien nog in Coudewater aanwezig blijven ten behoeve van de zusters. De zusters zelf kregen van de Staten van Holland jaarlijks een uitkering naargelang het aantal zusters was. Daarom geschiedde er ook jaarlijks namens de Staten van Holland een inspectie in Coudewater, waarbij de koppen geteld werden en tevens gecontroleerd werd of de zusters toch niet in het geheim nieuwelingen binnengesmokkeld hadden. Natuurlijk gebeurde dit toch. Wanneer de inspecteur kwam, verborgen deze novicen zich op bevel van moeder abdis zo gauw mogelijk in de kelder. De inspecteur moest van zijn bevindingen altijd een officieel rapport opstellen. Een van deze jaarlijkse rapporten, gedateerd 3 januari 1697, bevindt zich nog in het Rechterlijk Archief van Rosmalen. De tekst luidt: "Wij, Arien Willems van Horst, president, ende Daendie Leeuw, schepenen in den dorpe ende dinghbancke van Rosmalen (...) doen condt en thuygen ende certificeren voor de oprechte waerhey, dat voor ons alhier opt clooster te Coudewater, gelegen onder onse voorschr. dorpe, sijn gecompareert ende voor ons verschenen alle in persoon dese naervolgende bagijnen, soo deselve alhier aen ons hebben aangegeven een ieder met haeren naemen ende ouderdom deselve ende dag van de professie int voorgeschreven clooster alhier sijnde als volgt. Eerstelijck Elisabeth Jegers, dogter van Thomas Jegers ende Maria Mase, geboortigh van de heerlijckheijdt Berlicum out 67 jaeren, geprofessit int jaer 1647. Christiaen Jacobs dogter van Jacob en Jenneke geb. van 's-Hertogenbosch out 89 jaer geprofessit 1626. Maria Verdonck dochtere van Jan Verdonck ende Elisabeth Hermens geb. Zeel out 82 jaer geprofessit int jaer 1626. Adriaentje Slotds dochtere

van Peter Slodts ende Lijske Maes out 70 jaer geproffessit int jaer 1644. Catholijn van Thurenlandt dochtere van Sijmen van Thurenlandt ende Marijken out 71 jaer geproffessit 1646. Catholijn Salomons van Berlicum. Grietjen Goossen geb. Boxtel out 67 jaer geproffessit 1645. Secilia Janssen dochtere van Cornelis ende Jenneke geb. Antwerpen out 76 jaer geproffessit int jaer 1647. Maria Janssen en Dingena Jansen geb. Boxtel out 67 jaer geproffessit 1647. Actum: Rosmalen 3 - 1 - 1697." Behalve in de controle over het aantal personen werden de zusters ook op ander gebied sterk gecontroleerd, vooral bij het vervoer van bepaalde zaken. Zo bevindt zich in bovengenoemd Rechterlijk Archief van Rosmalen een proces-verbaal, dat opgemaakt werd tegen een zekere Couwenbergh, die bier in tonnetjes van Coude-water vervoerde.

We hebben deze Couwenbergh al vernoemd. Daar hebben we beschreven hoe deze man, in de moeilijke beginperiode van de Zusters te Uden, bier "bij tonnen" naar hen toe bracht, nadat hij het eerst op Coudewater gebrouwen had. Het proces-verbaal luidt als colgt: "Compareerde voor Jan van den Heuvel, president, en Hendrick Teunise van der Doelen, schepenen des dorps van Rosmalen, Mathijs van Gerwe, burgemeester, ende Dries Wouters van Grinsven, mitsgaders Hendrick Roelofs van Berlicum als gewesene knecht van Arien Couwenbergh, brouwer alhier (...) ter instantie ende requisitie van Jan van der Pol als borger en medestander van de drancke over voorschr. dorpe van Rosmalen, ingeghaen primo Oktober 1701 ende gheijndicht Oktober 1702. De eerste twee deponenten hebben het ghetuyght ende verclaert haer nogh wel indachtigh te wesen, dat in of omtrent de maent augustus 1702 ten tijde omtrent als wanneer het groote convooy onder commando van den Heere graeffe van Aldemare omtrent het Coudewaters clooster was coomen te staan, de knechte of bediendens van voors. Arien Couwenbergh als brouwer ende inwoner alhier verscheijde maelen op het Coudewaters clooster hebben gebrouwen ende geshien, dat de bieren soo door voors. knecht als door andere verluijden van 't clooster is vervoert ende weggebracht."

Uit bovenstaande stukken blijkt wel zeer duidelijk, dat de Zusters onder zware geestelijke druk leefden. En waarvoor? Tegen alle hoop in hoopten zij nog steeds dat de tijden zouden veranderen en dat zij Coudewater toch nog voor de orde zouden kunnen behouden. Tevergeefs! Het einde van hun verblijf op Coudewater naderde nu zelfs zeer spoedig. Op 11 oktober 1711 stierf de laatste der Zusters, Maria Verdonck, in de leeftijd van 97 jaar en daarmee verviel de laatste reden waarom zij van de Staten van Holland nog zo lang op Coudewater hadden mogen blijven. De Raad van State besloot nu het klooster openbaar te verkopen. In het schepenregister van Den Bosch (no. 524 f 179,--) staat vermeld, dat deze verkoop plaatsvond door Herman Cremers, die optrad als gemachtigde van Johan Baron van Leefdaael, heer van Deurne, in diens hoedanigheid van rentmeester der episcopale en andere geestelijke goederen, op 28 juni 1713. Het klooster wordt daar aldus omschreven: "de gedetacheerde en vervallen gebouwen van het convent van Coudewater, mitsgaders het convent en kerck met de aanhorige landerijen in den bijvang van het klooster gelegen".

Wordt vervolgd

Inhoud

Seizoensgebonden kinderspelen 2 <i>Harry Coppens</i>	1
Annafesten in Hintham in teken van missie <i>Henk de Werd</i>	7
Een drietal voordrachten van Ciska van Erp	10
Voor U gehoord 18 <i>Harry Coppens</i>	12
Weerspreuken	14
Kinderleidjes 23	16
1730: Pater Matthaeus Roosen overleden	17
1822: pastoor Adrianus van Lith overleden <i>Henk de Werd</i>	22
D'n Blom vertelt <i>Harry Coppens</i>	27
Van klooster tot psychiatrisch ziekenhuis 28 <i>J.C.M. Poelman</i>	39

Sponsors

De uitgave van *Rosmalla* is mede mogelijk door financiële steun van (tenzij anders vermeld zijn alle bedrijven in Rosmalen gevestigd): Abelen BV, Makelaarskantoor, Burg. Mazairac-laan 2; Van Grinsven Sanidrome, Raadhuisstraat 4c; Bouwmans BV, J., Benzinstation, Westeind 2; Coelenborgh, Restaurant-Brasserie De, Schoolstraat 34; Van Creij & Van Hoek BV Grond- weg- en waterbouw, Huisbergenweg 6; Creij, Sjeff van, garagebedrijf; Dinos B.V., Weidestraat; E.T.I. Bureau Linnenbank BV, Stationstraat 13; Eijkelenburg Dura Bouw BV, Stationsplein 1; Foto Stijntjes, Molenhoekpassage 5; Gloudemans BV, W., Hintham 117; Heijmans NV, Ver. Bedrijven, Graafsebaan 13; Heijmans Stratenmakersbedrijf, Nuland; Hoedemakers en Zonen BV, Aannemersbedrijf P., Hintham 68; Huijbregts en Peters Notarissen, Hoff v. Hollantlaan 5; Jaropa Holding BV, J. Stienstra, Bruistensingel 100, Den Bosch; Lamberrmont BV Assurantiebedrijf, A., Burg. Woltersstraat 1; Robyto Holding BV, Biestkampweg 2; Ginderzande BV Van Mierlo, Mr. J. , Striensestraat 44; Modecentrum C. van de Graaf, Dorpsstraat 10; Piels, Technisch installatiebedrijf, Friezenstraat 7; Rabobank Rosmalen, Raadhuisstraat 1; Timmers BV Bouwbedrijf, Heikampweg 6; Uden BV, Aannemersbedrijf A. v., Vliertwijksestr. 38c; Verbiesen, Brood- en banketbakker J., Molensstraat 34; Verstappen, A.A.A.P., Rooseveltlaan 11, Voets Weg- en Waterbouw, Gebr., Pinksterbloemstraat 4; V.O.F. Gebr. v.d. Plas, Schildersbedrijf, Graafsebaan 5; Sequoia, P. van Roosmalen.

In het volgende nummer o.a.

- Voor U gehoord 19
- Tina Tibosch
- Afscheid van Jan Groos door Henk Gloudemans
- En een hoop verrassingen

Foto's bij het interview met *D'n Blom* (zie pag. 27-39). Rond 1956 startte *D'n Blom* met een dameskapperszaak. Tijdelijk was deze in de kamer van Piet van Crey gevestigd. Intussen werd de latere zaak gebouwd. Op de bovenste foto zijn dochter Mieke, de kapster, zijn knecht Jo en d'n Blom zelf. Mane van Piet van Creij is het 'slachtoffer'. Op de onderste foto 'mishandelt' *D'n Blom* zijn zoon Hans.

